

Vergaderjaar 2010–2011

32 620

Beleidsdoelstellingen op het gebied van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Nr. 5

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 7 maart 2011

De vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport¹ en de algemene commissie voor Jeugdzorg² hebben op 2 februari 2011 overleg gevoerd met minister Schippers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en staatssecretaris Veldhuijzen van Zanten-Hyllner van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over:

- **brief van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport d.d. 26 januari 2011 over Zorg die werkt: de beleidsdoelstellingen van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (32 620, nr. 1);**
- **brief van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport d.d. 27 januari 2011 over Vertrouwen in de zorg: de beleidsdoelstellingen van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (32 620, nr. 2)**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Smeets

De voorzitter van de algemene commissie Jeugdzorg,
Arib

De griffier van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Teunissen

Voorzitter: Smeets
Griffier: Teunissen

Aanwezig zijn elf leden der Kamer, te weten: Dille, Dijkstra, Gerbrands, Leijten, Mulder, Smilde, Uitslag, Van der Veen, Wiegman-van Meppelen Scheppink, Wolbert, Venrooy,

en minister Schippers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en staatssecretaris Veldhuijzen van Zanten-Hyllner van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, die vergezeld zijn van enkele ambtenaren van hun ministerie.

De **voorzitter**: Ik heet de minister, de staatssecretaris, hun ambtenaren, het publiek en de geachte afgevaardigden van harte welkom. Voordat ik de leden het woord geef, wil ik enkele opmerkingen maken. Dit is namelijk een planningsoverleg dat niet over inhoudelijke zaken gaat waarover ik als voorzitter niets te zeggen heb. Namens de commissie verzoek ik de bewindspersonen nadrukkelijk om bij het toezenden van stukken de afgesproken data in acht te nemen. Ik verzoek hen met klem om ruim voor het afgesproken AO de nota's toe te sturen. Namens de commissie spreek ik ook de wens uit dat we zo min mogelijk zullen hoeven rappelleren. Dat is niet leuk om te doen en we willen het alleen doen als het echt noodzakelijk is. Wij willen dat het liefst zo veel mogelijk voorkomen. Ik kan er een voorbeeld aan toevoegen. De brieven over de planning van de staatssecretaris en de minister kwamen laat en achter elkaar. Het zou fijn zijn geweest om de brieven eerder te krijgen. Ook was een geïntegreerde brief misschien handiger geweest voor de commissie.

Er zijn vandaag veel leden aanwezig. We hebben een spreektijd van vier minuten per fractie afgesproken. De leden mogen mij aangeven hoe de verdeling is en dan zal ik daarop toezien. Mevrouw Wiegman krijgt als eerste het woord.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (CU): Voorzitter. Geen kwaad woord over alle goede voornemens en de intenties van de minister en de staatssecretaris wat betreft Zorg die werkt en Vertrouwen in de zorg. Ook de ChristenUnie-fractie wil zorg van hoge kwaliteit die snel, goed, veilig en respectvol is. Er moet nog veel uitgewerkt worden en daar wil ik enig geduld voor opbrengen. Ik plaats wel enkele vraagtekens bij de manier waarop zaken uitgewerkt zullen worden. De brieven zijn geschreven alsof er geen budgetplafonds bestaan en alsof alle knelpunten langs de harmonieuze weg van vrijheid, verantwoordelijkheid en vertrouwen zijn op te lossen. Het is echter onvermijdelijk om scherpe keuzes te maken.

Als je bijvoorbeeld constateert dat een groot deel van de zorgkosten verband houdt met de gevolgen van roken, overmatig drankgebruik en overgewicht, dan kun je het vanuit het oogpunt van solidariteit en een betaalbare gezondheidszorg niet maken om leefstijl simpelweg af te doen als een eigen verantwoordelijkheid. Sport wordt vooral aangeboden als iets leuks. Veel mensen vinden sport inderdaad leuk, vooral om onderuitgezakt voor de tv naar te kijken. Vele duizenden kinderen die in armoede opgroeien, zouden graag willen sporten, maar hun ouders hebben daar geen geld voor. Dan is het zeer de vraag in hoeverre een geldverslindend olympisch plan voor deze doelgroep een wenkend perspectief biedt. Onlangs is het rapport Minder zout graag! verschenen. Hieruit blijkt dat de overheid te terughoudend is in haar beleid om de zoutconsumptie terug te dringen. Het beleid is gericht op voorlichting en zoutbeperking op vrijwillige basis. Deze aanpak levert simpelweg te weinig resultaat op. Af en toe zijn duidelijke deadlines en afrekenbare doelstellingen nodig. Vrijwilligheid mag geen vrijblijvendheid betekenen.

Ik ben er een groot voorstander van om keuzes in de zorg te ontideologiseren. De beleidsbrieven staan echter bol van ideologische keuzes. Ik wil

van mijn kant niet de gemakkelijke oproep «meer overheid» doen. De ChristenUnie stelt tegenover de vermeende individuele vrijheid vooral een zorgzame samenleving. Daarvoor is het belangrijk dat de zorgvrager kan meedenken over de vormgeving van kwaliteit. Vaak lukt dat niet alleen en is het geen individuele keuze. Patiënten-, gehandicapten- en ouderenorganisaties zijn onmisbaar. Zij behoren op een adequate en duurzame manier geraadpleegd en gefinancierd te worden.

Ik kan me ook niet aan de indruk te onttrekken dat er af en toe een tegenstelling kan ontstaan tussen het aangekondigde vertrouwen in de zorgverleners zelf en de aankondiging van meer regels en wetten. Waarom hebben we een zorgbeginselenwet nodig waarin het om dagelijkse douchebeurten gaat als we vertrouwen hebben in de afspraken tussen zorgverlener en zorgontvanger? Hoe rijm ik de mooie woorden over kwetsbare jongeren met de bezuinigingen die gemoeid zijn met het passend onderwijs, de sociale werkplaats en IQ-grenzen? Ik vraag me af of er voldoende zicht is op nieuwe trends en ontwikkelingen. Hoe anticiperen wij op ruim 400 000 dementerenden? Hoe stimuleren en implementeren we innovatie, waarmee vaak vele jaren gemoeid zijn? Hoe gaan we in op de behoefte aan zingeving? Wie geeft er antwoord op de zogenaamde «trage vragen»? Ik ben ook verbaasd in deze brieven geen letter te lezen over medische ethiek, terwijl er zo veel vragen en nieuwe ontwikkelingen spelen. Welke keuzes kunnen we rondom het basispakket verwachten? Als de rollator er al niet uit mag, wat dan wel? Keer op keer verbaas ik me ook over de verschillen tussen cure en care. Ik wil niet alleen mooie woorden horen over de verpleegkundig specialisten in de cure, terwijl care-instellingen zich vaak genoodzaakt zien laaggeschoold en «goedkoop» personeel in te zetten.

Tot slot vraag ik in het kader van vernieuwing in de zorg aandacht voor het Samen Zorgen Buro uit Weert. Deze organisatie probeert al jaren gemeenschapszorg van de grond te krijgen. Dat is een prachtig voorbeeld van vernieuwende zorg. Vanuit VWS heeft eind 2007 een positief signaal geklonken en werd geadviseerd subsidie aan te vragen. Er volgde een afwijzing. Bij de commissie van beroep werd erkend dat de overheid op zich goed heeft gereageerd, maar dat het zeer de moeite waard was om het initiatief een kans te geven. Er werd de mogelijkheid geboden opnieuw een verzoek in te dienen. Dat verzoek werd gedaan door de stichting Samen Zorgen Huis Boshoven. Opnieuw werd ook dit verzoek afgewezen en werd verwezen naar de lokale situatie. Dit terwijl er toch een positief advies van de RMO aan VWS lag waarin de ideeën van het Samen Zorgen Buro als onderzoekswaardig worden aanbevolen. Is de minister of staatssecretaris bereid dit initiatief eindelijk een serieuze kans te geven?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Voorzitter. Als u mij wilt afkappen bij twee minuten heeft mijn collega er ook nog twee. Ik wil de staatssecretaris complimenteren met het voorliggende heldere overzicht. Het is nogal een lijst met allerlei zaken die geregeld gaan worden. Dat is ook hard nodig. Het systeem van langdurige zorg dat gaat over levensbrede en -lange zorg is in de loop der jaren ontzettend complex geworden. Het is inderdaad goed dat we nu enkele maatregelen nemen om dat systeem zo in te richten dat de zorg bij de mensen komt die die echt nodig hebben. We moeten aan de slag met zorg die naar welzijn kan.

Het is mijn fractie opgevallen dat er ontzettend veel staat gepland voor het voorjaar van 2011. Bij ons rees de vraag of het om uitgewerkte zaken gaat of dat het bedoeld is als startpunt voor veel zaken. Tevens viel ons op dat de overheveling van de revalidatie naar de Zorgverzekeringswet niet in het overzicht stond. Moeten we dat onder een ander onderdeel begrijpen of wordt hier nog apart op ingegaan?

De staatssecretaris is voornemens om goed samen te werken met het veld. Dat juichen wij toe. De luiken naar de andere departementen gaan

open. Vaak vallen dezelfde mensen onder de verschillende soorten regelingen. We vragen echter ook aandacht voor de samenwerking met cliëntenorganisaties en andere departementen. Specifiek wil ik het voorstel noemen om te komen tot onafhankelijke cliëntondersteuning. Ik zou de staatssecretaris ertoe op willen roepen om op dat onderdeel samen te werken met de collega's van SZW en OCW omdat het gaat om onafhankelijke cliëntondersteuning die gericht is op participatie in de brede zin van het woord.

Met de grote vragen waarvoor we staan en de constatering dat de lichte zorg de zware zorg dreigt te verdrijven uit de AWBZ denken we dat in de plannen maatregelen staan die hard nodig zijn. We kijken uit naar de uitwerking en zullen daar met belangstelling op wachten.

De heer **Mulder** (VVD): Voorzitter. Mijn fractie is blij met de brief van de minister. Er staat een aantal duidelijke prioriteiten in. We hebben binnen de fractie even geworsteld met het karakter van dit overleg. Het is een planningsoverleg. Ik kan de hele brief doorlopen, maar ik noem als voorbeeld de nota over de basiszorg. Kan de minister concreter zijn over de komst daarvan? Misschien kan de griffier contact zoeken met de secretaris-generaal en een datum prikken. Dan kunnen we de AO's en eventuele vragenrondes plannen. Ik denk dat dat het karakter zou moeten zijn van dit overleg. Het is meer een procedurevergaderingachtig iets. We kunnen de agenda volplannen en ons voorbereiden op de debatten. Ik heb zelf geen aanvullingen, maar misschien hebben de collega's die wel. Dan is de agenda voor de komende tijd bekend. Ik dacht het maar zo aan te pakken.

Mevrouw **Leijten** (SP): Voorzitter. Als dit een procedurevergadering zou zijn, zouden wij er snel uit moeten komen, maar dat is het geloof ik toch niet. Het gaat over de planning van de debatten en dus ook over de toekomst van de zorg. Ik vond het mooie brieven met goede taal. Ik herkende ontzettend veel. We moeten luisteren naar werknemers en het moet gaan om kleinschalige zorg. Als ik echter kijk naar de keuzes die worden gemaakt, vraag ik me werkelijk af hoe dat zou moeten. De minister zei afgelopen zondag in Buitenhof dat iedere euro premiegeld naar de zorg moet gaan. Dat is heel mooi. Welke voorstellen heeft zij daarvoor? Hoe gaan we de verspilling in de zorg tegen? Ik noem het te veel voorschrijven en weggooien van medicijnen, dure communicatieafdelingen en de topsalarissen van bestuurders. Wat gaan we daaraan doen? Er ligt een motie van de Kamer. Wanneer heeft de minister die uitgevoerd? Wat gaat de minister doen om de bureaucratie aan te pakken? Regelgeving verminderen kan mooi lijken, maar ik wil graag weten hoe uitvoerenden minder bureaucratie hebben door het beleid. De minister wil dat de mensen de zorg krijgen die past. Dat klinkt ook geweldig, maar hoe gaat ze dat doen? Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat bezorgde ouders met een kind met verhoging die in het weekend terechtkomen bij de Spoedeisende Hulp, maar eigenlijk bij de huisartsenpost hadden moeten zijn, de zorg krijgen die past? Gaat ze hen een rekening sturen? Dat staat niet in de brief, want daar staan mooie woorden in. Hoe gaat zij afdwingen dat mensen de zorg krijgen die past? «Zorg dichtbij» klinkt heel goed. We zien echter dat vele verloskundeafdelingen in het land sluiten. Is dat nog zorg dichtbij? Hoe denkt de minister hierover? Ziekenhuizen gaan verschillende operaties en behandelingen afstoten omdat er 300 mln. bezuinigd moet worden.

Dit is een ideologisch debat. De minister ontkomt er niet aan. Ze kan zeggen dat zij dat debat niet meer wil voeren, maar daar gaat het wel degelijk over. Hoe houden wij de zorg betaalbaar? Daarover staat niets in de brieven. De minister zal zeggen dat de korting op de zorgtoeslag onder SZW valt en dat zij daar daarom niet over gaat, maar uiteindelijk gaan we wel over de vraag hoe we het recht op zorg behouden. Hoe gaan we om

met het verzekerd pakket? Gaat de lage ziektelast eruit voor 1,3 mld.? Iedereen die ik spreek, zegt dat we dat niet gaan halen. Wat gaat er dan uit? Ik zou het wel willen weten. Wanneer krijgen we die voorstellen? Kortom, deze liberale koers zal van ons een stevig ideologisch debat vragen, of de minister dat nu wil of niet.

Dan kom ik bij de staatssecretaris. Vanochtend stond er een mooi interview in Trouw. Daarin stond een zin die ik erg interessant vond: een half uur douchen in een zorginstelling kost geld. Hoe verhoudt die zin zich tot de houtskoolschets van het wetsvoorstel waarin staat dat men dagelijks recht heeft op een douche? Hoe lang mag een douche duren? Zij spreekt lovende woorden over het personeel. Hoe gaat zij het personeel in de ouderen- en gehandicaptenzorg ook financieel waarderen zodat zij niet weggeconcurrereerd worden door het ziekenhuis waar ze meer verdienen? Wat gaat de staatssecretaris doen met de huishulpen die hun salaris verliezen doordat er weer eens een aanbesteding plaatsvindt en een lagere prijs wordt bedongen? Waarom staat er in deze brief niets over de IQ-maatregel en het recht op zorg dat mensen wordt ontnomen? Wanneer gaat de staatssecretaris dat invoeren? Daar is veel ongerustheid over en er staat niets over in de brief.

Ik heb nog twee punten, voorzitter.

De **voorzitter**: Kort dan.

Mevrouw **Leijten** (SP): De staatssecretaris gaat de AWBZ verbouwen. Staat de staatssecretaris voor het recht op zorg of gaat zij dat ook verbouwen?

Dan heb ik nog een vraag aan de staatssecretaris en de minister. Met wie gaan zij hun beleid maken? Gaan zij het maken met de koepels en de vertegenwoordigers van de vertegenwoordigers of geven zij de mensen die het werk uitvoeren, kleinschalige aanbieders, een kans om deel te nemen aan bijvoorbeeld een regelvrije zorginstelling? Kunnen daar ook kleine zorgaanbieders aan meedoen die misschien niet via de lijnen van de koepel ActiZ snel geïnformeerd zijn en daardoor achter het net kunnen vissen? Graag krijg ik de toezegging dat de staatssecretaris ook luistert naar diegenen die niet in koepels zijn vertegenwoordigd.

Mevrouw **Dijkstra** (D66): Voorzitter. Deze Kamercommissie debatteert nu zo'n dikke drie maanden met de bewindslieden van VWS. In die drie maanden is ons heel veel beloofd. De contouren van het kabinetsbeleid voor de zorg werden langzaam duidelijk, maar de precieze invulling ervan bleef achterwege. Daarom keek ik reikhalzend uit naar dit plannings-overleg. Ik verwachtte namelijk meer duidelijkheid en iets meer inzicht in de manier waarop de minister en de staatssecretaris hun doelen willen realiseren. De brieven Zorg die werkt en Vertrouwen in de zorg geven hierover geen uitsluitel. Daarom ben ik in feite teleurgesteld. Ik moet toegeven dat de beide brieven uit hun voegen barsten van de dadendrang, maar opnieuw stapelt de ene na de andere belofte zich op zonder dat ik weet of en hoe die beloften waargemaakt kunnen worden. Het lijkt alsof we alleen over een verlanglijstje praten. Wat wil de minister aan het eind van haar regeerperiode hebben bereikt? Dat wordt niet duidelijk. Wie gaat er straks qua gezondheid op vooruit? Wie heeft baat bij het beleid van dit kabinet? De jeugd, de ouderen, de mensen met overgewicht, suikerziekte of een depressie? Hoe weten we of de toenemende zorgvraag betaalbaar blijft? Hoe komen we aan de medewerkers die de zorg moeten uitvoeren?

Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat 50% tot 70% van alle ziekten zijn te voorkomen, te beheersen of uit te stellen door een gezondere levensstijl. De minister zegt in haar brief te kiezen voor een positief leefstijlbeleid, maar ondertussen stopt zij met campagnes gericht op een gezonde leefstijl. Hoe rijmt de minister dit met elkaar? De minister wil de

jeugd beter uitrusten met kennis en vaardigheden om gezonde keuzes te maken. Wat voor programma's heeft zij voor ogen? Hoe wil zij de publiek-private samenwerking van gemeenten, het bedrijfsleven, het onderwijs en de gezondheidsorganisaties hierin op touw zetten? Wie doet wat en tegen welke prijs? Welke mensen hebben baat bij de sport- en bewegingsmogelijkheden die de minister voorstaat? Zijn dat daadwerkelijk de mensen die nu niet sporten en wier gezondheid gevaar loopt? De minister wil meer aandacht besteden aan e-health. Welke groepen patiënten hebben hier straks baat bij? De D66-fractie vindt e-health erg belangrijk, maar het wordt niet uitgewerkt. Hoeveel gezondheidswinst boeken we? Hoe moeten we ons dat voorstellen?

Bij het laatste planningsoverleg, dat was in mei 2007, stond de VVD-fractie nog vooraan in de rij om een beleidsbrief met ethische uitgangspunten van het vorige kabinet op te eisen. Nu blijft het oorverdovend stil rondom de medische ethiek. De D66-fractie wil graag weten welke ambities de beide bewindslieden hebben wat betreft medisch-ethische kwesties. Wil de minister de Kamer een nieuwe beleidsbrief sturen waarin zij samen met de staatssecretaris aangeeft hoe zij zullen ingaan op nieuwe ontwikkelingen op medisch-ethisch terrein en de inpassing daarvan in het kabinetsbeleid? Hoe verhoudt het liberale zelfbeschikkingsrecht van de VVD zich tot het door het CDA gehuldigde beginsel dat het leven iets is wat we ontvangen? Wat zijn de consequenties van deze verschillende opvattingen voor bijvoorbeeld de discussie over het voltooid leven? Is het kabinet bereid het debat hierover aan te gaan? Hoe ver mag de overheid ingrijpen in de persoonlijke levenssfeer van mensen? Ik wil van dit kabinet weten welke concrete stappen het wil zetten op het gebied van embryo-selectie en pre-implantaire genetische diagnostiek. D66 vindt dat ethische dilemma's in de zorg voluit de aandacht van de politiek behoren te krijgen. We moeten met elkaar de discussie durven aangaan zodat wetgeving zorgvuldig tot stand komt. Stilstand op dit gebied is wat mijn fractie betreft achteruitgang.

D66 wil dat het kabinet in plaats van inspanningen, te behalen resultaten formuleert. Mijn fractie roept het kabinet ertoe op om net als D66 moeilijke thema's zoals preventie en medisch-ethische kwesties onder ogen te zien en de discussie erover aan te gaan en er niet voor weg te lopen.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Voorzitter. Ik zal reageren op de brief van de minister, waarvoor we haar bedanken. De gevoelens van teleurstelling over deze brief zijn al prima verwoord door mevrouw Dijkstra. Een aantal punten missen wij nog: de governance, het toezicht en de relatie tussen toezichthouders onderling, een uitwerking van het earlywarningsysteem, een doordachte aanpak van de sociaaleconomische verschillen in de gezondheidszorg, de preventie, de samenwerking met welzijn en corporaties op wijkniveau, medisch-ethische onderwerpen, het tekort aan orgaandonoren en het basispakket. Hoe krijgt de minister het een en ander gerealiseerd? Ik vraag ook aandacht voor de motie van mijn collega Wolbert over de beloningen van de bestuurders in de zorg. Over het arbeidsmarktbeleid vinden we weinig terug. Datzelfde geldt voor innovatie. Het is belangrijk dat we de kosten en het volume van de zorg in de hand houden. Vanochtend stond in Het Financieele Dagblad dat de prijzen in de ziekenhuizen met 3% zijn gedaald en dat vervolgens het volume met 7% is gestegen. De voorzitter van de NZa, de heer Langejan, geeft aan dat het volume wat hem betreft maar met 2,5% hoeft te stijgen. Dat is goed nieuws. Is de minister het met de heer Langejan eens en hoe denkt zij dat te realiseren? We zijn ook uitermate benieuwd naar het macrokostenbeheersingsinstrument dat de minister voorstelt. Graag ontvangen wij een overzicht van de planning van de nog ongeplande activiteiten, een reactie op de nu gemaakte opmerkingen en een tijdspad waarin precies aangegeven wordt wanneer we wat kunnen verwachten. Ik

stel voor dat we dat in een uitgebreide procedurevergadering bespreken zodat we een heldere beleidsagenda kunnen maken. Wat dat betreft sluit ik me aan bij de woorden van de heer Mulder.

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Voorzitter. Dank voor de brief van de staatssecretaris. Enerzijds wordt onmiskenbaar de lijn van het vorige kabinet voortgezet waarbij de zorg dicht bij huis komt, de gemeente de eerste overheid is en er wordt ingezet op de kwaliteit van zorg. Anderzijds zijn er gelukkig ook nieuwe toevoegingen. De PvdA is het eens met de stelling dat de zorg zo dicht mogelijk bij de mensen moet worden georganiseerd. Tegelijkertijd legt het kabinet daar zulke bezuinigingen onder dat het voor de gemeenten op voorhand haast ondoenlijk is om dit tot een goed einde te brengen, zeker in het licht van het feit dat dit kabinet de wijkaanpak als een baksteen laat vallen. Daarin heeft de staatssecretaris in de beleidsbrief geen enkele zekerheid of geruststelling te bieden. Voor mijn fractie komt daarmee het adagium «de zorg, dat zijn mensen» wel in een heel wrang daglicht te staan. Wij zijn bang dat de zorg straks zal bestaan uit mensen die tussen de wal en het schip zullen vallen; uit de AWBZ maar door de bezuinigingen geen vangnet bij de gemeenten. Mijn fractie maakt zich daar grote zorgen over en hoopt dat de staatssecretaris de overheveling van de AWBZ dusdanig uitwerkt dat geen verpaupering, isolement en eenzaamheid ontstaan. Dat is namelijk het levensgrote risico van bezuinigingen op de zorg voor de meest zwakken. Zij hebben geen weerwoord. Er loopt geen Malieveld vol met licht verstandelijk gehandicapten met een IQ van boven de 70 of met mensen met dementie. Worden zij onzichtbaar en verdwijnen zij verder in de marges van de samenleving? Dat is onze grote zorg.

De PvdA-fractie wil graag een uitwerking van het vernieuwingsprogramma langdurige zorg. Zij wil ook hardheidsclausules voor deze zwakke groepen. In dat vernieuwingsprogramma mist de PvdA-fractie de opmaat naar de verdere vermarkting van de AWBZ. Gaat de staatssecretaris dit tij keren? Fijn dat het transitieprogramma doorgezet wordt. We hebben geen ideeën over de duur, de middelen en de tussenstand. We zouden graag zien dat de staatssecretaris dit meeneemt.

De **voorzitter**: Wilt u afronden?

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): In de uitwerking zouden we graag de positie van de thuiszorg terugzien. We missen namelijk de thuiszorg in de planning.

Mevrouw **Dille** (PVV): Voorzitter. Wij zijn ervan uitgegaan dat een planningsoverleg geen plek is voor een inhoudelijk overleg. Daarom houd ik het kort. We zijn blij met de brief van de staatssecretaris. Ik vond die erg duidelijk. We zullen afwachten wanneer de verschillende brieven met daarin de uitgewerkte plannen binnenkomen. Ik sluit mij aan bij de heer Mulder. Wij hadden meer een soort planning van de AO's verwacht. Ik vind de opmerking dat we moeten voorkomen dat normale opvoedvragen uitmonden in zorgvragen erg bemoedigend. Ik wil graag zien hoe dat concreet uitgewerkt gaat worden.

Mevrouw **Gerbrands** (PVV): Voorzitter. Wij zijn erg blij met de brief van de minister. Ik heb alleen nog twee aanvullende vragen over het verbod op fusies tussen zorgverzekeraars en zorgaanbieders. Er wordt aangegeven dat het wetsvoorstel voor 1 september naar de Raad van State gaat. Wat gaan we doen met eventuele fusieplannen voor die tijd? Hoe gaan we om met fusies tussen zorgverzekeraars als we gaan voor meer keuzevrijheid voor de patiënt? We hebben nu vier grote koepels van zorgverzekeraars. Dat is wat mij betreft daarmee een beetje in strijd. Daar zou ik graag een nadere toelichting op krijgen.

Mevrouw **Leijten** (SP): Ik ben eigenlijk wel benieuwd wat de PVV ervan vindt dat er niets in deze brief van de minister staat over de toegankelijkheid en de betaalbaarheid van zorg. Maakt de PVV-fractie zich daar zorgen over of heeft zij daar helemaal geen mening over?

Mevrouw **Gerbrands** (PVV): Natuurlijk maken wij ons daar ook zorgen over. We hebben echter afspraken gemaakt in het regeer- en gedoogakkoord. We bekijken per maatregel wat er komt. Wat betreft de marktwerking heb ik ook aangegeven dat we alles zeer kritisch zullen bekijken. We kijken dan natuurlijk ook naar de toegankelijkheid en de betaalbaarheid van de zorg.

Mevrouw **Leijten** (SP): Dan interpreteer ik het zo: u geeft de minister de opdracht mee om met een plan te komen hoe zij de zorg betaalbaar gaat houden. In Buitenhof zei zij immers dat we ieder jaar een stijging zullen zien. Ik zou verwachten dat u dat kritisch volgt en dat u niet zegt: ik heb mijn handtekening eronder gezet en die 2,9 mld. van de 3,5 mld. van de zorgtoeslag is blijkbaar al weg.

Mevrouw **Gerbrands** (PVV): Dat hebt u mij niet horen zeggen. Ik heb aangegeven dat ik blij ben met de brief en afwacht wat er komt. Dat wil niet zeggen dat ik de komende vier jaar met een zonnebril op zit. Wij zullen alle maatregelen en de gevolgen daarvan kritisch bekijken.

Mevrouw **Uitslag** (CDA): Voorzitter. Hartelijk dank voor de heldere uiteenzetting van de bewindspersonen. Het motto «Vertrouwen in de zorg» spreekt mij en de CDA-fractie erg aan. Laten we de aankomende jaren met elkaar de uitdaging aangaan om aan dit vertrouwen echt vorm te geven. Dat dit een uitdaging is, besef ik terdege. Het schipperen tussen enerzijds het vertrouwen geven en anderzijds toch toezicht moeten en willen houden, is in dit huis aan de orde van de dag. We hadden vanochtend een debat over de pleegzorg en ook daarin kwamen vertrouwen, toezicht en veiligheid aan de orde. Vertrouwen moet je niet met de mond belijden om vervolgens met de hand middels duizenden visdraadjes te willen sturen. In de zorg draait het om de patiënt en de cliënt. Zonder de patiënt of cliënt is er geen zorg. Daarom moet die in alle beleidsstukken bovenaan staan. Daarbij vinden wij keuzevrijheid een belangrijk goed. Mijn collega van de VVD-fractie gaf dat ook al aan. De volgende drie punten staan in het stuk centraal: betere en betaalbare zorg voor nu en later, «zorg, dat zijn mensen» en zorgzaamheid dichtbij huis. Dat zijn drie belangrijke thema's waarbij het gaat over de vraag waar verantwoordelijkheden moeten liggen om betere, efficiëntere en effectieve zorg te kunnen realiseren. Het grootste deel van de planning staat op de rol voor dit voorjaar tot het zomerreces. Hoe ziet de staatssecretaris de fasering en waar legt zij de prioriteit? Op welke gebieden kunnen wij wetgeving verwachten en op welke termijn? Voor het aandachtspunt «goede zorg waarderen en blijven verbeteren» heeft de staatssecretaris in haar brief niet aangegeven wanneer de Kamer hierover geïnformeerd wordt.

Dan kom ik op de aangekondigde stelselwijziging in de jeugdzorg: de decentralisatie van de jeugdzorg van de provincie naar de gemeente. De staatssecretaris spreekt over «binnenkort». Is dat ook dit voorjaar? Wil de staatssecretaris ook hierin het verdeelmodel van het SCP meenemen? Ik wil de staatssecretaris met klem adviseren de geleerde lessen in het kader van het verdeelmodel van de Wmo en de nadeelgemeenten hierin mee te nemen.

De woorden dat medewerkers meer ruimte moeten krijgen zodat zij hun creativiteit beter kunnen benutten, zijn mij uit het hart gegrepen. Fantastisch! In het AO over verpleeghuizen en HWW Zorg in Zoetermeer

sprak de staatssecretaris vol lof over het instellen van een verzorgende adviesraad.

De **voorzitter**: U zit al ruim over uw twee minuten.

Mevrouw **Uitslag** (CDA): Ik houd het kort. Kan de staatssecretaris met een plan van aanpak aangeven hoe ze met de VAR om wil gaan?

De minister vermeldt de arbeidsmarktbrief. Op 9 maart vindt er een AO plaats over het arbeidsmarktbeleid. In haar stuk is sprake van de zomer. Kan zij daar iets over zeggen?

Tot slot ben ik benieuwd naar de stand van zaken met betrekking tot de alcohol- en drugsproblematiek. Wat gaan wij daarmee doen?

Mevrouw **Smilde** (CDA): Voorzitter. Ik sluit mij aan bij de complimenten van mijn collega voor de voorgenomen plannen. De doelstellingen zijn duidelijk en de aanpak is voortvarend; in vele zaken kunnen wij ons vinden. Ik plaats er een aantal opmerkingen bij.

Ten aanzien van de basiszorg missen wij de behandeling van de chronische aandoeningen en van de keten-dbc's die nu al in gang zijn gezet; hoe wordt daar verder mee omgegaan?

Voorts zijn wij er zeer voor om de prestatiebekostiging voortvarend in te voeren per 1 januari 2012; dat moet wel verenigbaar zijn met DOT.

De evaluatie van het vereveningsstelsel willen wij betrokken zien bij de mondelinge en schriftelijke behandeling van het vereveningsstelsel.

Ten aanzien het kwaliteitsinstituut verloopt het proces zorgvuldig en voortvarend. Bij de begrotingsbehandeling heeft de minister echter aangegeven dat voorafgaand aan de invoering van de wet al stappen kunnen worden gezet om dat kwaliteitsinstituut naar de geest al een beetje op poten te zetten. Ik krijg daarover graag meer concrete informatie.

Dan kom ik bij het punt van de governance. Daarover staat er niet zoveel in, maar ik heb twee vragen. De nota naar aanleiding van het verslag over de WMG komt binnenkort naar de Kamer. Kunnen wij nota's van wijziging verwachten, nu de minister een overeenkomst heeft bereikt met de Orde van Medisch Specialisten en de ziekenhuizen?

Het wetsvoorstel cliëntenrechten zorg ligt nog bij ons. Worden daar ook nog wijzigingen in aangebracht die voortvloeien uit het regeerakkoord? De indiening van het wetsvoorstel dateert immers van voor het regeerakkoord.

Dan kom ik bij het wetsvoorstel ten aanzien van de fusietoets dat voor 1 september bij de Raad van State zou moeten liggen. Graag ontvangen wij daar eerst een brief over. Wellicht kiezen wij ervoor om daarover een hoofdlijnen debat te voeren.

Mijn laatste punt betreft de modernisering van het pakket. Het gaat om eenduidige procedures voor het toelaten van het pakket. Ik sluit aan bij de heer Van der Veen; dat moet wel tijdig, want wij moeten een en ander altijd voor 1 juli bij de zorgverzekeraars hebben liggen, opdat zij hun zaakjes op orde kunnen hebben.

Mevrouw **Leijten** (SP): Mevrouw Smilde zegt dat zij de evaluatie wil betrekken bij de veranderingen in de risicoverevening voor de zorgverzekeraars. Betekent dit dus dat er daarin geen veranderingen mogen plaatsvinden, totdat er geëvalueerd is?

Mevrouw **Smilde** (CDA): Wat de volgtijdelijkheid betreft: volgens mij – ik kijk even naar de minister – staat de evaluatie van het vereveningsstelsel al voor dit voorjaar gepland; het zou onze grote voorkeur hebben om die erbij te betrekken.

Mevrouw **Leijten** (SP): Ja goed, ik steun de opmerking. Je kunt pas veranderen of een voorstel tot wijziging doen als het goed geëvalueerd is. Ik wil dus van mevrouw Smilde horen dat zij het met mij eens is dat wij het niet gaan doen totdat het geëvalueerd is.

Mevrouw **Smilde** (CDA): Laten wij het even afwachten, maar het is natuurlijk belangrijk dat die evaluatie er komt. Volgens mij trap ik een open deur in door te zeggen dat die evaluatie er dit voorjaar zou zijn.

De **voorzitter**: Daarmee zijn wij aan het einde gekomen van de eerste termijn van de kant van de Kamer. Wij gaan direct door met de beantwoording in eerste termijn door de bewindspersonen. Gezien het aantal deelnemers stel ik voor dat men zich beperkt tot één interruptie per fractie, zodat er nog tijd overblijft voor een tweede termijn. Het woord is aan de minister.

Minister **Schippers**: Voorzitter. Wij zijn de Kamer zeer erkentelijk; dit overleg zou namelijk voor het kerstreces plaatsvinden, maar vanwege omstandigheden kon het toen moeilijk doorgaan en is het uitgesteld. We hebben toen gezegd dat de Kamer voor het verleende uitstel iets terugkrijgt: in plaats van een briefje te sturen waarin opgesomd staat wat we gaan doen en wanneer de Kamer waarover een brief krijgt, proberen we de Kamer inhoudelijk wat meer inzicht te geven in de agenda en de richting die wij op willen. Uit de inbreng begrijp ik echter dat dit hooggespannen verwachtingen heeft voortgebracht. Enkele woordvoerders hadden de nota's daarover nu al willen hebben; die had ik hun heel graag toegestuurd, ware het niet dat ook wij – wij willen immers allen het huishoudboekje op orde hebben – met steeds minder mensen proberen alles toch tijdig aan te leveren.

Met andere woorden: in dit overleg wordt de agenda voor de komende vier jaar uiteengezet. Die agenda bestaat uit verschillende aspecten. Enerzijds lopen vele zaken door, zoals de behandeling van wetsvoorstellen en andere onderwerpen die heel goed gaan en waar wij gewoon doorgaan, zoals onze voorgangers hebben gedaan. Anderzijds heeft ieder van ons er zaken uitgelicht die prioriteit hebben en die wij in ieder geval willen afronden. Natuurlijk doen wij er alles aan om de data die wij van de Kamer krijgen, in acht te nemen en om de Kamer zo min mogelijk te laten rappelleren over vragen enzovoorts. Dat gaat misschien niet allemaal soepel, maar wij zullen dat zeker proberen. Ieder van ons moet nog een klein beetje wennen aan zijn rol en daarbij ook een beetje wennen aan de manier waarop ieder de dingen opschrijft.

Mevrouw Wiegman leverde een heel inhoudelijke bijdrage. Zij ging inhoudelijk iets meer in op de onderwerpen, in de eerste plaats op roken, overgewicht en levensstijl. Het is juist dat zij zegt: hoe gezonder je leeft, hoe meer kosten je later bespaart; dus is het goed om daarop in te zetten. De vraag is hoe je daarop inzet en wat helpt. Op dat punt kunnen wij van mening verschillen. Wij hebben gezegd: laten wij afstand nemen van de dwang, de drang, de geboden en verboden, en laten wij bekijken of je dat niet beter voor elkaar kunt krijgen door de mogelijkheden in de buurt uit te breiden. In plaats van je euro in een spotje te steken waarin wordt gezegd dat je moet sporten omdat het gezond is, denk ik dat die euro beter in een sportveldje, inclusief een coach, in de buurt kan worden gestoken, opdat mensen weten dat het er veilig en schoon is zodat kinderen daar ook daadwerkelijk kunnen sporten. Natuurlijk breng je het op een zodanige manier dat sporten leuk is, want sport is ook leuk. Dan gaan kinderen, maar ook volwassenen en ouderen, het ook eerder doen. Het Olympisch plan is eigenlijk bedoeld als focuspunt om alle initiatieven die in die brief vermeld staan en later ook in de sportnota zullen staan, te ontwikkelen: dus juist de infrastructuur voor sport in de buurt, waardoor kinderen gaan sporten. Dit gaat niet over de Olympische Spelen over vier

jaar. Dit gaat over de Olympische Spelen waarvan de medaillewinnaars nu worden geboren. Het is juist de bedoeling dat die kinderen gaan sporten in de buurt, op dat veldje, zodat zij daar heel goed kunnen worden. Ten aanzien van de preventie – zoals aangekondigd, zal ik daarop later in de gezondheidsnota terugkomen – vind ik het ook belangrijk om dingen gezamenlijk te doen, dus in de vorm van PPS samen met het bedrijfsleven, maar ook met gemeenten en met sportclubs. Ook moeten wij inzetten op overleg met de levensmiddelenindustrie om ervoor te zorgen dat de hoeveelheid zout en vet wordt verminderd. Kortom: het boeken van resultaat is een gezamenlijke opdracht.

Ik heb niet het idee dat de zorg een markt is; dat heb ik in de brief proberen aan te geven. Het gaat niet om een markt zoals bij televisietoestellen, waarbij het niet uitmaakt waar de winkel is, omdat je er toch altijd naartoe kunt rijden. Wij willen de zorgverlening juist terug in de buurt brengen, omdat zij ook een sociale functie heeft, met andere woorden: een rol vervult ten behoeve van de gemeenschapszin. Tegelijkertijd denk ik dat belonen naar prestatie ervoor zorgt dat de zorg betaalbaar blijft en daarvan beter wordt. Dat je kunt kiezen en je dus weg kunt gaan als het niet naar je zin is, betekent dat instellingen en ziekenhuizen die veel patiënten verliezen, waarschijnlijk beter hun best gaan doen om weer meer patiënten te krijgen. Die systemen moeten naast elkaar en met elkaar bestaan.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Zonder op de semantiek rond het woord «markt» in te gaan, merk ik het volgende op. Volgens de NZa is de omzet met meer dan 7% gestegen. Met name in het B-segment vinden omzetsjijgingen plaats van meer dan 100%. Hoe kan de minister dan juist in het kader van de vrije tarieven – dit is immers de markt die wij hebben – beweren dat de markt zal zorgen voor prijsverlagingen? Ik heb de minister ook gevraagd hoe zij dat in de hand houdt; dit geld loopt elke dag weg.

Minister **Schippers**: Wij bevinden ons in een overgangperiode van een systeem waarin de overheid veel bepaalde naar een systeem waarin iedereen zijn eigen rol moet vinden. In het huidige systeem zijn bijvoorbeeld zorgverzekeraars die de zorg moeten inkopen nog weinig gevoelig voor volume. Dat komt omdat wij te maken hebben met allerlei ex-post mechanismen, waarbij het waarschijnlijk onvoldoende loont om erbovenop te gaan zitten. In het huidige systeem bestaan grote verschillen binnen ziekenhuizen over het voorschrijven van generieke geneesmiddelen en specialités, of ten aanzien van de vraag wanneer een operatie wel of niet wordt uitgevoerd. Wij moeten het systeem dusdanig vormgeven dat alle partijen baat hebben bij het zuinig en zinnig inkopen en gebruiken van zorg. Daarvan is nu geen sprake en daarom moeten wij weg uit die «stuck in the middle»-situatie, weg uit het huidige systeem dat het slechtste van twee werelden in zich verenigt.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Met dit antwoord kan ik helemaal niets. In het B-segment, het enige segment met vrije prijzen en concurrentie – zuiverder dan in deze vorm hebben wij het niet – stellen wij een enorme omzetsjijging vast. Daarvan zegt de minister dat het «stuck in the middle» is. Als dit terrein waarop in zekere zin sprake is van marktverhoudingen, al deze prijsstijgingen laat zien, hoe kan de minister dan zeggen dat het wel goed komt?

Minister **Schippers**: Van prijsstijgingen is geen sprake geweest; de prijzen zijn met 3% gedaald.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Ik bedoel productiestijgingen.

Minister **Schippers**: Dan moet u er wel bij vertellen dat de prijzen zijn gedaald met 3%. Het gaat hierbij bovendien om een systeem waarbij de zorginkoper weinig gevoelig is voor zulke effecten, omdat er sprake is van een vereveningssysteem achteraf, ex post. De heer Van der Veen weet net zo goed als ik dat allerlei voordelen die je kunt behalen als verzekeraar, evenals de nadelen, direct naar de concurrent gaan. Daarmee is er dus sprake van een systeem waarvan je helemaal niet kunt zeggen dat je er baat bij hebt om het wel scherp te doen. Dan is er dus iets te veranderen; het is de ambitie om dat deze kabinetsperiode voor elkaar te krijgen. Ik vervolg mijn betoog. Er zijn negen prioriteiten geformuleerd. Daar is medische ethiek er inderdaad niet een van geworden, omdat het kabinet niet het idee heeft dat er bij medische ethiek zulke grote problemen en kwesties aan de orde zijn, dat dit een van de prioriteiten moet zijn in deze kabinetsperiode. Natuurlijk zijn er wel ontwikkelingen en innovaties. Wij zullen dus keer op keer moeten beoordelen of wij daar goed mee omgaan. Zulke afwegingen moet je altijd heel zorgvuldig maken. Daarbij moeten ook altijd deskundigen worden betrokken uit de dagelijkse praktijk, mensen die hebben doorgeleerd om ons daarover te adviseren. Dat hebben wij in recente debatten met elkaar afgesproken. Op basis van die adviezen kom ik vervolgens met een voorstel bij de Kamer terug. Medische ethiek behoort in onze visie echter niet tot de zaken waarbij momenteel de grootste problemen zitten en waarop wij onze focus moeten richten. Voor dat soort zaken is deze agenda opgesteld.

Mevrouw **Dijkstra** (D66): Ik realiseer mij dat de minister reageert op de woorden van de ChristenUnie, maar ik heb hier ook een punt van gemaakt. Ik vraag mij af hoe het komt dat het voor een minister van VVD-huize, die daarvan zelf altijd een belangrijk punt heeft gemaakt, geen prioriteit heeft. De minister geeft zelf ook aan wat er allemaal speelt ten aanzien van innovatie en voortschrijdend inzicht over medisch-ethische kwesties. Het gaat hierbij inderdaad niet om geld, maar om beginselen en principes. Het lijkt mij dat wij het daarover ook moeten hebben, ook bij deze portefeuille.

Minister **Schippers**: Ik vind dat wij het in Nederland grosso modo heel netjes hebben geregeld en dat er in onze wet- en regelgeving heel veel recht wordt gedaan aan waarden waaraan ik zeer veel belang hecht, zoals zelfbeschikking. Als er nieuwe ontwikkelingen zijn waarbij de wet- en regelgeving wel knelt, moeten wij er natuurlijk naar kijken. Medisch-ethische kwesties behoren echter niet tot de zaken die momenteel zouden moeten worden neergelegd in een prioriteitenagenda met de grootste problemen in de gezondheidszorg. Dat wil niet zeggen dat ik mij deze hele kabinetsperiode niet zal buigen over veranderingen die misschien wel moeten plaatshebben. Wij hebben al verschillende debatten gevoerd en misschien komen uit de adviesaanvragen wel veranderingen naar voren. Het laatste punt van mevrouw Wiegman was vernieuwing. Dat is een belangrijk punt. Zij heeft aan de hand van een voorbeeld aangegeven dat daar wellicht meer ruimte voor moet komen. In de agenda wordt vernieuwing dus wel als een groot knelpunt in de huidige zorg beschouwd. Probeer in de huidige zorgsituatie in Nederland maar eens iets nieuws op te starten als je een nieuw plan hebt of als je als werknemer ziet dat het beter kan. Daarvoor moet je door heel wat bureaucratische lemlagen heen. Iedereen probeert je het leven zo moeilijk mogelijk te maken. Meestal ben je al gedemotiveerd en kapot voordat je überhaupt iets opgestart hebt. Van dat punt zou ik dus juist wel een prioriteit willen maken, zodat nieuwe initiatieven meer ruimte krijgen. Overigens gaat de staatssecretaris verder in op het specifieke voorbeeld van mevrouw Wiegman. Natuurlijk heb ik te maken met budgettaire kaders. Ik ben er dit kabinet zeer dankbaar voor dat in het gedoogakkoord is vastgelegd dat de

gezondheidszorg met maar liefst 15 mld. extra – dat is 20% over vier jaar – kan groeien. Ik kom net terug uit het Verenigd Koninkrijk, waar in één kabinetsperiode 20% moet worden bezuinigd; dat is een heel ander verhaal. Natuurlijk moet er ook meer zorg worden verleend – wij hebben immers ook meer zorg nodig – maar veel van mijn collega's in het kabinet staan voor heel andere vraagstukken. Ondanks de groei blijft het zeker een uitdaging om zo zinnig en zo zuinig mogelijk met zorg om te gaan en om het allemaal binnen de perken te houden.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (CU): Op dit punt zou ik graag doorvragen. Waarin zal ik het onderwerp vernieuwing terugzien? Innovatie lijkt mij niet iets wat direct op het terrein van vrije prijsvorming, eigen verantwoordelijkheid, vrijheid of vertrouwen een plek kan krijgen. Zijn meer wetten en regels nodig of gaat het veel meer om de cultuur, waarbij je het dus op andere plekken zou moeten regelen?

Minister **Schippers**: Ten eerste moet je er de ruimte voor geven en dat doen wij veel te weinig. Het kost gemiddeld tweeënhalve jaar om een dbc aan te vragen. In de plannen zal moeten staan dat er een experimentele dbc komt, waarmee je veel sneller vernieuwingen in een ziekenhuis kunt toepassen. Ik zal een voorstel naar de Kamer sturen voor een tijdelijke toelating in het pakket. Dan kunnen wij een nieuw hulpmiddel – het betreft vaak kleine ambachtelijke bedrijfjes; die kunnen die trajecten van de farmaceuten vaak niet doorlopen – veel sneller tijdelijk in het pakket toelaten. Als echter blijkt dat het niet oplevert wat wij hadden verwacht of niet zo succesvol is als wij hadden verwacht, moeten wij met zijn allen wel de verantwoordelijkheid dragen om het weer uit het pakket te halen. Het één kan namelijk niet zonder het ander. Bij alle onderwerpen zal ik die ruimte voor nieuw ondernemerschap, maar ook voor keuzevrijheid om iets nieuws te starten, meenemen.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (CU): Wanneer kunnen wij de eerste voorstellen tegemoet zien? Ik vind het een interessante gedachte om iets tijdelijk op te nemen in het pakket. Zien wij dit voorjaar al iets tegemoet ten aanzien van de samenstelling van het pakket?

Minister **Schippers**: Dit komt bij de voorstellen over het kwaliteitsinstituut in april.

Het volgende punt betreft de precisie van de agenda. Omdat je er niet alleen over gaat, is het soms lastig om precies in te schatten wanneer iets komt. Soms schrijven wij «voorjaar». Daarmee is het wat ruimer genomen, ook om na twee weken grote teleurstellingen in de Kamer te voorkomen. De nota over cruciale zorg staat voor maart gepland en de nota over basiszorg voor juli.

Het is geen geheim en het verbaast mij ook niet dat mevrouw Leijten van de SP een heel andere visie heeft op de manier waarop je de gezondheidszorg moet inrichten om succesvol te zijn. Als deze brief niet voldoet aan wat zij zou willen voor de zorg, is dat natuurlijk erg jammer, maar niet erg verrassend.

Wat de motie over de salarissen betreft geloof ik dat het wetsvoorstel over salarissen al door het ministerie van Binnenlandse Zaken is ingediend. De zorg loopt daarin mee; de inbreng zal dus daar moeten worden geleverd. Voorts heeft mevrouw Leijten gevraagd hoe ik bepaalde onderwerpen ga aanpakken. Dit is een planningsoverleg waarin ik nota's aankondig waarin wordt uiteengezet hoe wij het gaan doen. In die nota's zullen die onderwerpen dus aan de orde komen.

Ten aanzien van de lage ziektelast stelt mevrouw Leijten dat het heel moeilijk zal worden. Ik ben het met haar eens dat dit ook heel moeilijk is. Het is altijd moeilijk om dingen uit het pakket te halen, maar in het gedoogakkoord staat wel dat een en ander per 2015 ingaat. Ik heb de

Kamer toegezegd dat ik begin 2012 met voorstellen kom. Ik heb nu het advies uitgezet op basis waarvan wij in 2012 met voorstellen naar de Kamer komen. Vervolgens hebben wij nog ruim de tijd om met elkaar van gedachten te wisselen over de vraag of dit de manier is om het te doen of dat er alternatieven zijn. Wij hebben daar dus gelukkig nog enige tijd voor. Voorts ben ik het helemaal met mevrouw Leijten eens dat je het beleid niet alleen met de koepels moet maken, maar dat je ook de mensen die het uitvoeren erbij moeten betrekken. Heel veel ideeën hebben wij opgedaan tijdens onze werkbezoeken, waarbij wij met artsen of verpleegkundigen meelopen of mensen spreken die iets nieuws proberen te starten in de gezondheidszorg. Kortom: ik ben het helemaal met mevrouw Leijten eens dat het van groot belang is om die mensen erbij te betrekken. Mevrouw Dijkstra vraagt wanneer ik tevreden ben en wat ik wil bereiken. De lijst met doelstellingen is een uitvloeisel van die negen prioriteiten. Ik hoop natuurlijk dat het systeem beter werkt wanneer wij weggaan; de agenda heet immers Zorg die werkt. Ik hoop dat ziekenhuizen en andere zorgverleners afgerekend worden op geleverde prestaties, zodat het uitmaakt als zij betere kwaliteit leveren en de patiënt beter bejegenen. Ik hoop dat zij ervoor zorgen dat de wachtkamer niet vol zit met patiënten die een uur moeten wachten, dat zij met respect naar patiënten kijken en oog hebben voor hun belangen. Ik hoop ook dat wij dan die zorg meer in de wijk terug hebben gekregen. Ik weet uit ervaring dat dit een langgekoesterde wens van de Kamer is. Maar hoe gaan wij dat vormgeven? Ik ben pas tevreden als wij ook daadwerkelijk de zorg meer in de wijken terug hebben gekregen. Daarbij gaat het niet alleen om de toegankelijker zorg die eigenlijk onder de huisartsenzorg valt, zoals de wijkverpleegkundige, maar het gaat er ook om hoe je de meer routinematige zorg die nu in het ziekenhuis wordt verleend, weer in de wijk terugkrijgt in de vorm van «anderhalfstelijnszorg». Ik ben pas tevreden als er meer ruimte is voor nieuwe initiatieven en mensen echt merken dat het makkelijker is om iets te starten. Wij hebben dus een heel ambitieus programma en wij zullen alles op alles zetten om dat uit te voeren. Wij zijn ook erg afhankelijk van de steun die wij daarvoor in de Kamer hebben. Kortom: in mijn brief heb ik onze doelstellingen beschreven.

Ten aanzien van preventie heb ik al eerder aangegeven dat je een euro maar één keer kunt uitgeven. Ik geef die euro liever uit aan een sportveldje, inclusief coach, in de buurt dan aan een spotje. Ik geef hem liever uit aan individueel maatwerk, waarbij een schoolverpleegkundige iedere leerling aanspreekt op overgewicht of roken en hem erop attendeert dat er sportfaciliteiten in de buurt zijn, dan dat wij die euro ergens anders in steken.

Ik geloof dat wij niet alleen uit preventieoverwegingen maar ook sowieso in e-health moeten investeren. Daar kunnen wij echt niet omheen, omdat wij straks de mensen gewoon niet meer hebben om al het werk te doen. Ik zie er prachtige dingen in die ook zeer ten faveure van de patiënt zijn. Als je dingen via je eigen computer thuis kunt doen of vanaf je vakantieadres, en je niet naar het ziekenhuis hoeft, is dat geweldig. Laten wij kijken hoe ver wij daarin kunnen komen.

De heer Van der Veen heeft een groot aantal zaken genoemd die van groot belang zijn – dat ben ik met hem eens – maar die niet in de lijst staan. In enkele gevallen betreft het zaken die het vorige kabinet in gang heeft gezet en die ik gewoon wil doorzetten. Ik vind dat het vorige kabinet goed heeft ingezet met een arbeidsmarktnota; natuurlijk moet deze geüpdatet worden en natuurlijk betreft het een belangrijk aandachtspunt. Het is ook een ongelooflijk belangrijk probleem in de gezondheidszorg, maar wij hoeven niet bij alles het wiel opnieuw uit te vinden. Een heleboel dingen die reeds in gang zijn gezet, worden gewoon doorgezet.

Wat het earlywarningsysteem betreft is het belangrijk dat dit punt wordt uitgewerkt – dat kondigen wij ook aan – maar ik heb het nog niet af. Veel zaken die de heer Van der Veen noemt, zijn dus belangrijk; hij mist ze,

maar ze zijn gewoon nog niet af. Zij komen in de loop van het jaar stuk voor stuk aan de orde.

De heer Van der Veen heeft ook gevraagd of ik het eens ben met de NZa-voorzitter die zegt dat het volume met niet meer dan 2,5% zou moeten stijgen. In zijn algemeenheid zou ik het uiteraard mooi vinden als iedereen daarmee ook de zorg krijgt die hij nodig heeft. In het regeerakkoord is ook op meer volumegroei gerekend. Ik kan mij dus voorstellen dat die volumegroei niet in ieder onderdeel van de zorg even hoog is. Ik kan mij dus bijvoorbeeld voorstellen dat de volumegroei in de eerste lijn wat hoger is dan in de duurdere tweede lijn. Als je afspraken kunt maken met de ziekenhuizen, de zorgverzekeraars en de specialisten om die volumegroei beneden een bepaald niveau te houden, heb je ook geld om in de eerste lijn met meer dan 2,5% te groeien. Wij hebben allemaal onze beperkingen, maar het is wel mijn bedoeling om te bekijken hoe wij, zeker in die overgangperiode, met elkaar afspraken kunnen maken over een verantwoorde groei.

Dan kom ik bij de wetgevingsbijlage, die prioritaire voorstellen voor wetgeving bevat. Die voorstellen hebben voorrang boven de andere 25 wetsvoorstellen die wij ook in voorbereiding hebben, naast de tientallen algemene maatregelen van bestuur; jaarlijks hebben wij ook te maken met meer dan 150 ministeriële regelingen. Er is dus sprake van een enorme wetgevingsopgave en daarbij kunnen dingen conflicteren. Als zaken conflicteren, heeft de prioritaire wetgeving voorrang die in de bijlage is opgesomd en in het regeerakkoord of het gedoogakkoord is afgesproken. Die verschillende wetsvoorstellen bevinden zich in zeer verschillende stadia van voorbereiding. Om een voorbeeld te geven: het liefst zou ik morgen met een wetsvoorstel komen over een verbod op fusie tussen een zorgaanbieder en een zorgverzekeraar. Daarvoor moet ik echter eerst naar Europa om het zodanig op te stellen dat het ook houdbaar is. Ik kan natuurlijk wel met een wetsvoorstel naar de Kamer komen, maar als na invoering van de wet de eerste de beste zorgverzekeraar naar het Europees Hof stapt, dat hem vervolgens gelijk geeft, dan is meteen mijn hele wet weg. Ik probeer het dus zodanig te doen dat het ook standhoudt. Mevrouw Gerbrands heeft twee vragen gesteld. Haar eerste vraag heeft betrekking op het verbod op fusies tussen zorgverzekeraars en aanbieders. Daar zit ik dus bovenop. Het is een van de grote prioriteiten; wij zijn er druk mee bezig. Mevrouw Gerbrands vroeg zich af wat zo'n verbod betekent voor de fusieplannen die voor die tijd zijn gemaakt. Formeel gezien mogen die fusies nu plaatshebben, maar deze aankondiging is zo prominent en de steun van de Kamer zo overweldigend dat zorgverzekeraars en zorgaanbieders, die plannen op dat gebied hebben, er goed aan doen om die fusies enigszins uit te stellen. Formeel gezien heb ik nu geen instrument tot mijn beschikking. Daarvoor heb ik die aangekondigde wet nodig.

De tweede vraag van mevrouw Gerbrands betreft de fusies tussen zorgverzekeraars. De NMa ziet daarop toe; zij beoordeelt ook of er aanmerkelijke marktmacht ontstaat bij zorgverzekeraars. Als dat het geval is, moet deze dat afkeuren.

Mevrouw Uitslag stelt dat wij op 9 maart een algemeen overleg over de arbeidsmarkt hebben en dat de brief voor de zomer komt. Het klopt inderdaad dat de brief is gepland voor de zomer. Wij moeten dus bekijken wat zij in dat algemeen overleg zou willen bespreken en of wij daaraan op de een of andere manier tegemoet kunnen komen. Ik ga niet een geheel nieuwe brief schrijven. Ik wil een update maken van de brief die door de vorige bewindspersonen van VWS is geschreven. Als mevrouw Uitslag specifieke dingen wil behandelen en daarover al informatie nodig hebt, hoor ik dat graag. Dan kunnen wij namelijk bekijken hoe wij daaraan tegemoet kunnen komen.

De onderwerpen alcohol en drugs komen in de nota over gezondheidsbeleid aan de orde; die nota verschijnt in het voorjaar.

Mevrouw Smilde mist in de brief informatie over de keten-dbc's. Ik vind het beleid van mijn voorganger, de heer Klink, heel goed. Dat wil ik dan ook doorzetten.

De CDA-fractie vindt dat de invoering van de prestatiebekostiging wel verantwoord moet gebeuren; ik ben het met haar eens dat invoering in 2012 heel ambitieus is. Toch zetten wij erop in, omdat wij echt denken dat het voor de sector, voor de ziekenhuizen en voor de patiënten, heel belangrijk is dat wij op dit systeem overstappen. Het is dus ambitieus, maar wij gaan het wel verantwoord doen. In ieder geval komen wij in maart met voorstellen over de prestatiebekostiging naar de Kamer, in het kader van de wijziging van de WMG.

Bij de behandeling van het vereveningsstelsel gaan wij inderdaad de evaluatie betrekken. Die evaluatie komt dit voorjaar en wordt meegenomen.

Ten aanzien van de kwaliteitsinstelling kunnen voorafgaand aan de invoering van de wet al stappen worden gezet; dat gebeurt natuurlijk wel in overleg met de Kamer. Daarover zullen wij al veel eerder met voorstellen naar de Kamer komen.

Ten aanzien van het wetsvoorstel cliëntenrechten zorg zijn wij in afwachting van het verslag van de Kamer.

Mevrouw Smilde vraagt om een hoofdlijnen debat over de fusietoets. De planning is dat het voorstel voor 1 september bij de Raad van State ligt. Wat ons betreft kan zo'n debat op hoofdlijnen plaatsvinden. Daarvoor moeten wij een datum over een paar maanden afspreken; dan zorg ik dat er op dat moment wat ligt.

Tot slot ga ik in op de pakketmodernisering. Die moet inderdaad tijdig plaatsvinden; er staan vaste termijnen voor. We zullen de termijnen zeker strak in de gaten houden.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Voorzitter. Om te beginnen bedank ik de Kamerleden voor hun complimenten aan ons beiden voor de brieven. Ik deel met de minister dat het halsoverkop elkaar tegemoet willen komen omdat het overleg in december niet kon doorgaan, mogelijk verkeerde verwachtingen of te hoge verwachtingen heeft gewekt. Zeker als het om mijn portefeuille gaat, is er echter zo veel toegezegd in het voorjaar dat ik, als het allemaal rond zou komen, in de zomer uitgeregeerd zou zijn. Dat kan natuurlijk niet de verwachting van de Kamer zijn geweest en het zal ook zeker niet gebeuren.

Er is een aantal «orde van grootte»-vragen gesteld, waarvan ik de doordringendste vind: kom je nu met je visie, staatssecretaris? Ik krijg de kans om op sommige terreinen door te gaan op uitstekende dingen die al op het departement liggen en die beproefd zijn, terwijl ik op andere terreinen binnenkom op een moment dat er juist heel wezenlijke keuzes kunnen worden gemaakt. Dat maakt een groot verschil. Bij de drie hoofdzaken in de portefeuille zal ik hierop doorgaan en de individuele vragen beantwoorden. Dit alles vindt plaats binnen een regeer- en gedoogakkoord en binnen een financiële context waarbinnen ik enorme kansen zie. Het moeten bekijken waaraan we geld uitgeven en waarvoor we de belastingbetaler geld vragen, betekent dat we in een hogedrukpan kijken naar de vraag: we doen de dingen wel goed, maar doen we ook de goede dingen? Ik zie dit dus nadrukkelijk ook als een kans, zeker in de care, waar een aantal dingen jarenlang niet fundamenteel zijn bekeken omdat in de care – het is het laatste hoekje van de gezondheidszorg – zelden de focus gericht is geweest op de vraag: is dit nu het beste voor de cliënt en voor de medewerker? Mevrouw Wolbert heeft gelijk: het zijn cliënten waar het Malieveld niet van volloopt als er iets voor hen is georganiseerd wat vanuit hun perspectief eigenlijk niet het allerbeste is. Die kans hebben we nu wel, en dat is de invalshoek die ik wil meebrengen. Het is eigenlijk het begin van mijn brief. De dingen die ik wil

gaan reorganiseren, wil ik gaan reorganiseren vanuit het perspectief van de cliënt en van de mensen die de zorg geven.

Ik kom als eerste bij de AWBZ. De langdurige zorg bestaat uit twee onderdelen. Er zijn over de verschillende onderdelen vragen gesteld. De AWBZ is het alleringewikkeldst, maar ik wil er wel mee beginnen, omdat de AWBZ een heel oude wet is, die te maken had met een financiering voor een groep waarvan men de financiering uit het ziekenhuis weg wilde halen. Daar is de AWBZ mee geboren. Het is dus eigenlijk een verkeerdebeddenwet geweest. De AWBZ heeft nog alle kenmerken van een instellingenwet en een restjeswet. Toen ik werd geconfronteerd met de plannen, ook naar aanleiding van het regeer- en gedoogakkoord – ik kon 30 jaar AWBZ-ervaring meebrengen – zei ik: dit moeten we beter kunnen doen; laten we daar nu nog eens fundamenteel naar kijken, samen met het veld, samen met de cliënten en samen met de mensen die werken in de AWBZ. De visie op AWBZ-vernieuwing is als eerste stap vervat in mijn strategiebrieven. Als tweede stap komt in het voorjaar de brief over de visie langdurige zorg. Als derde stap komt daarvan een concretisering.

Mevrouw **Leijten** (SP): De staatssecretaris is al redelijk vaardig geworden in het politieke gespin. De AWBZ is inderdaad een oude wet, waar echter in de loop van de tijd een hoop onder is geschoven vanuit de visie dat het beter was om één wet te hebben. De wet op de bejaardenoorden en de wet op de ggz waren financieringsstromen waarmee de AWBZ veranderde. Dus door te zeggen dat het een verkeerdebeddenwet was, gaat de staatssecretaris echt te kort door de bocht. De langdurige zorg en de caresector, dus echt het welzijn, zijn misschien niet makkelijk in een product te vervatten, maar zijn wel heel nodig voor mensen. Dat heet: het recht op zorg. Laat de staatssecretaris bij de verbouwing of sloop – we zullen het zien – het recht op zorg voorop staan?

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Bij de renovatie van de AWBZ zal wat mij betreft het perspectief voorop staan van de cliënten, van de mensen die zijn aangewezen op de samenleving omdat ze zelf niet in staat zijn om hun leven helemaal vorm te geven. Dat zal centraal staan en dat zal ik verder uitwerken in de visiebrieven die naar de Kamer komt.

Mevrouw **Leijten** (SP): Ik constateer dat op mijn vraag geen «ja» komt, en daar schrik ik van. Want dat zouden we toch eigenlijk willen horen? Dat zou namelijk betekenen dat de staatssecretaris er, op het moment dat de IQ-maatregel wordt doorgevoerd, voor zorgt dat er geen mensen met een IQ tussen 75 en 80 tussen wal en schip vallen. De staatssecretaris zegt dat ze nu niet naar het Malieveld komen als ze ontevreden zijn, maar wat mevrouw Wolbert bedoelde is natuurlijk dat ze straks niet makkelijk naar het Malieveld komen, als hun het recht op zorg wordt ontnomen. Daarom zou ik zo graag van de staatssecretaris de garantie willen hebben dat het recht op zorg overeind blijft, wat zij ook gaat vernieuwen, rooveren of verbouwen.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Mevrouw Leijten en ik hebben hierover al een langdurige uitwisseling. Wij verschillen niet van visie op de kwaliteit van de zorg, maar we verschillen van visie op de manier waarop je moet formuleren of iemand participeert, en waar je dat moet vastleggen. Ik vraag mevrouw Leijten nogmaals om mijn visiebrieven af te wachten. Ik krijg namelijk graag de ruimte om op mijn manier – daar ben ik voor gekomen – te laten zien hoe je de AWBZ, de Wmo en het jeugdstelsel beter kunt organiseren, gericht op de mensen die er gebruik van maken.

De **voorzitter**: Op welke termijn kan de Kamer de visiebrieven ontvangen?

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: De eerste visie heeft de Kamer al gekregen. In het voorjaar van 2011 krijgt zij het ontwerp voor de AWBZ, maar ik zal de Kamer daarover voor die tijd al hebben gesproken. Ik wil namelijk in de gedachtevorming over de vraag hoe fundamenteel ik kan omgaan met de verbouwing van de AWBZ nadrukkelijk het veld betrekken, en de perspectieven meenemen van mensen die daarop een visie hebben. Ik refereer eraan hoe prettig het is om de stelselwijziging voor de jeugdzorg te kunnen entameren, omdat daarop vorig jaar al voorwerk is gedaan door de commissie-Heijnen. Die heeft daar een uitstekende voorzet voor gegeven. Zo'n soort body, worteling, is ontzettend belangrijk als je zo'n fundamenteel traject entameert. Tot zover mijn algemene betoog over de AWBZ. Ik zal nu de vragen van de Kamerleden over dit onderwerp beantwoorden.

Mevrouw Uitslag vraagt naar de prioritering. Zij vraagt ook waar wetgeving voor nodig is. Er is een aantal aspecten waar wetgeving voor nodig is. Die wetgeving bepaalt ook de timing. Er is wetgeving nodig voor de overheveling van de functie begeleiding, die in het kader van de Wmo plaatsvindt, en voor de uitvoering van de AWBZ door zorgverzekeraars. Die zal de timing bepalen. Het scheiden van wonen en zorg zal de timing bepalen en ook de wettelijke verankering van het pgb. Daarmee benoem ik allemaal onderwerpen die in het regeer- en gedoogakkoord letterlijk zijn genoemd. In de brief die de Kamer van mij krijgt, zal dat stappenplan, als ik daar niet op wil gaan achterlopen, worden bepaald door de termijn die de wetgeving met zich brengt. We zullen dus heel hard moeten werken. Ik heb in dit kabinet de luxe om over extra gelden voor de ouderenzorg te beschikken. Ook die wil ik heel verstandig besteden. De Kamer hoort al aan mij dat ik twijfels heb over de compactheid en de duurzaamheid van het stelsel. Die wil ik in samenhang bekijken. Over de investeringen in de ouderenzorg – daarbij staat de cliënt voorop – komt in het voorjaar een aparte brief naar de Kamer. De samenhang doet er daarbij natuurlijk ook weer toe.

Een ander kwaliteitsonderdeel is het kwaliteitsinstituut. Je kunt je voorstellen dat de care, waar de medewerkers die ik nadrukkelijk naar voren wil halen niet zo mondig zijn geweest, andere kwaliteitsimpulsen vraagt dan de cure. Er is een heel groot verschil qua ritme en cultuur tussen die twee sectoren. Ook daarover komt dus een apart onderdeel in de brief.

Er werd heel concreet gevraagd naar het instellen van een verzorgenden-adviesraad. Daarvoor bestaat geen apart plan van aanpak, maar ik zal natuurlijk samen met de sector bekijken hoe ik dit kan uitwerken. Het is wel een hartenwens.

Mevrouw Wolbert en ik verschillen heel nadrukkelijk van visie op de organisatie van zaken. Als ik zeg dat ik de verantwoordelijkheid ergens leg, hoor ik vaak terug: je laat het als een baksteen vallen. Ik weet niet of we het daarover ooit eens kunnen worden. Ik vertrouw echter bij de overheveling naar de gemeenten van de Wmo en bij de overheveling richting de verzorgenden die duidelijke afspraken maken met cliënten in de Zorgbeginselenwet, op de goede bedoelingen en de kracht van degenen die het dichtst bij de cliënt de zorg verwezenlijken. Vanuit dat vertrekpunt probeer ik om de zorg en de regelingen zo dicht mogelijk bij hen te brengen. Ik ben ervan overtuigd – dat is mijn visie – dat dit de beste manier is om het te doen. Dat is absoluut niet «laten vallen als een baksteen». Integendeel. Ik zal dus iedere keer proberen om het nog beter uit te leggen, maar dit zou wel eens een fundamenteel verschil in visie kunnen zijn.

Wat de kwetsbare groepen betreft, deel ik de zorg van mevrouw Wolbert. Er komt namelijk, in een heel schrale tijd, een flink aantal maatregelen uit een flink aantal departementen terecht aan de onderkant van de samenleving. Voor de jeugd heb ik het voortouw genomen om die in kaart te brengen. Met de ministers van OCW, V en J en SZW ga ik bekijken waar

de maatregelen terechtkomen en op welk moment, en wat we hebben gedaan om ervoor te zorgen dat er geen mensen tussen wal en schip raken. We bekijken ook hoe we samen de schrijnende gevallen kunnen oppakken. Die zullen ongetwijfeld ontstaan, omdat er immers altijd iets is waarop je je niet hebt voorbereid. Ook dat deel ik dus met mevrouw Wolbert. Wat betreft de termijn: dit loopt parallel aan alle andere dingen. De afspraak is dat wij bij al onze agenda's zullen bekijken: waar zit jij, wat doe jij nu, wanneer komt jouw maatregel, komen ze tegelijk? Dan moeten we namelijk met z'n allen bekijken wat er gebeurt. Dat het veel beter kan, lijkt mij een irreële verwachting. Dit is een enorme inspanningsverplichting van alle bewindslieden op dit terrein.

Tegen mevrouw Wolbert zeg ik ook dat het transitieprogramma doorloopt. Dat heeft namelijk te maken met het ondersteunen van medewerkers. Als ik de thuiszorg niet heb genoemd, dan is dat omdat ik geen beroepsgroepen heb genoemd en ook niet de indruk wil wekken dat ik mijn eigen club voor zou willen trekken of wat dan ook. Dat het hele beleid stoelt op «zo normaal mogelijk» en dat de thuiszorg en de wijkverpleegkundige in de eerste lijn centraal staan, mag echter geen twijfel lijden.

Ik ga door met de vragen van mevrouw Venrooy over de AWBZ. Dank voor haar complimenten voor het heldere overzicht. Er is heel veel gepland voor het voorjaar. Is dat uitgewerkt? Ik probeerde dat zojuist uit te leggen. Op jeugdterrein is een aantal dingen al helder en kunnen we met de architectuur aan de gang. De overheveling van de Wmo naar de gemeenten is al in gang gezet. Daar is een positief rapport over. Daar zijn de gemeenten enthousiast over aan het raken. Niet alleen de VNG, maar ook individuele gemeenten. Daar zit dus schot in. Over de AWBZ en de langdurige zorg voor ouderen heb ik zo mijn eigen ideeën, die ik erin kwijt wil. Wat dat betreft komt er dus veel nieuws, want ik wil de dingen natuurlijk opschudden. Er zijn dus verschillende ritmes; ik hoop dat dit de vraag goed beantwoordt.

Concreet vroeg mevrouw Venrooy naar de overheveling revalidatie. Die komt in de visiebrief, want daar zijn plannen voor. Die liggen in het verlengde van plannen die er al lagen. Zonder spoor van twijfel is er aandacht voor samenwerking met cliëntenorganisaties, omdat het mij daar juist om gaat. En dan niet alleen met de cliëntenorganisaties, want zodra je met koepels praat, praat je met koepels. Ik ben met name geïnteresseerd in de individuele signalen en de individuele vragen. Dat zijn dus ook de brieven van mensen, en zeker die van mensen die tussen wal en schip zijn gevallen.

Mevrouw Wiegman heeft mij algemene vragen en heel concrete vraag gesteld over de AWBZ. Over de zorgbeginselenwet vroeg zij: als je vertrouwen hebt in de zorgverlener en in de zorgontvanger, waarom dan een beginselenwet? Dat is omdat er op dit moment een instellingscultuur is, met soms een enorme afstand tussen de bestuurders en de plek waar de zorg plaatsvindt. Met de houtskoolschets van de zorgbeginselen instellingenwet beoog ik de spotlight te richten precies op het stukje waar de zorg echt plaatsvindt. Overal waar ik dat kan doen, wil ik dat doen. Als het daar namelijk goed zit, heb je een heleboel overbodige dingen, zoals heel ingewikkelde, dure kwaliteitssystemen, niet nodig. Het is dus juist het vertrouwen in de zorggever en de zorgkrijger waar die wet voor dient.

Mevrouw Wolbert heeft gezegd: mooie woorden over kwetsbare jongeren, en dan toch bezuinigingen. Ik denk dat het op sommige punten kan. Tegelijkertijd ben ik het met mevrouw Wolbert eens dat het niet een brief moet zijn met vage beloften die uiteindelijk niet worden waargemaakt. Op plaatsen waar ik op een gegeven moment zal moeten knippen, zal ik dat hard en helder moeten doen. Glashelder en glashard. We hebben al een eerste debat gevoerd over het pgb, waarin die termen ook gevallen zijn. Ik zal in ieder geval altijd mijn best doen om het niet hard te laten zijn, maar met het oog op degenen die het het meest nodig hebben. Maar wel helder, zodat mensen weten waarop ze kunnen rekenen. Dat is ook de

opdracht binnen het Budgettair Kader Zorg. Die acht ik net zo hoog, want we moeten deze crisis door.

Anticiperen we op 400 000 dementerenden? Jazeker. Daar wil ik goed zorg voor dragen. Dat wil ik goed organiseren, zodat ik, als ik aan het eind van deze kabinetsperiode terugga, weer voor hen kan gaan zorgen. Ik heb mevrouw Wolbert dan ook gezegd dat mijn ambitie voor deze kabinetsperiode is, dat ik straks weer heerlijk aan het werk kan en met open armen word ontvangen door mijn cliënten en mijn collega's op de werkvloer, omdat ik het in hun ogen heel goed heb gedaan.

Mevrouw Leijten en ik zijn het vaak niet eens over de invulling. Hoe lang mag een douchebeurt duren? Als een cliënt graag ontzettend lang onder de douche wil staan, dan is dat een van de hartenwensen in de afspraken die de cliënt maakt in zijn zorgplan. Tegelijkertijd is de realiteit dat een halfuur douchen een halfuur zorggeld kost. Ik wil met mensenkennis en met inzicht in het systeem praten over oplossingen. Wanneer je de belastingbetaler vraagt om iets te betalen, dan is dat een halfuurtje overheidsgeld dat is ingezet. Als we daarvoor andere oplossingen kunnen vinden, als we het met vrijwilligers kunnen doen of als de familie het kan komen doen of als we ervoor gaan inzamelen, is dat allemaal prima. Hoe groter we de solidariteit met de ouderen en de kwetsbaren kunnen maken, hoe hoger we de premies kunnen maken zodat mensen ze nog willen betalen. Alles zal ik eraan doen. Maar ik zal nooit ontkennen dat de hulp voor iemand die zelf niet een halfuur kan douchen ofwel van het eigen netwerk moet komen, ofwel uit het systeem. Dat is mijn antwoord. Ik wil stimuleren dat mensen die lekker willen douchen, dat ook kunnen. Dat mensen die naar buiten willen, dat ook kunnen. Tegelijkertijd moet het duurzaam en betaalbaar zijn. Ik ga dus niets beloven wat niet werkbaar is. Ik kom op een gedetailleerde Wmo-vraag van mevrouw Wiegman, over het Samen Zorgen Buro, dat allang aan het sukkelen is. Het is nu onder mijn aandacht gebracht door mevrouw Wiegman. Ik zal er serieus naar kijken. Er is ook bij gezegd: het heeft al een geschiedenis. Ik wil samen met mevrouw Wiegman bekijken wat eraan schort en waar we een oplossing voor kunnen vinden als dat binnen de afspraken kan.

De **voorzitter**: Informeert u dan de Kamer of mevrouw Wiegman?

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Ik ben bereid om iedereen overal over te informeren. Als er een concrete vraag van de Kamer komt, zal ik de Kamer informeren.

De **voorzitter**: Dan zullen we dat in de procedurevergadering bespreken.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Ik ga nu in op de jeugd. Ik heb er mijn blijdschap al over uitgesproken dat er voor de jeugd, terwijl het nog een heel prille sector is waar mijn voorganger het elan voor heeft opgestart, een heel duidelijk rapport is op grond waarvan we het stelsel kunnen opbouwen. Daarmee prijs ik me gelukkig. Het stappenplan voor de stelselwijziging jeugdzorg kan dus ook wat vlotter. Daar heb ik wat minder rondetafelconferenties voor nodig. Het zit in de planning voor maart. Er fietst nog even iets anders tussendoor, namelijk het bestuursakkoord dat de minister van BZK op dit moment maakt om koepelbreed en kabinetsbreed afspraken te maken met de provincies en met de gemeenten. Hij heeft daarin de lead. Tot nu toe zitten de afspraken die hij maakt op een prima spoor met wat ik voor ogen heb, en is het contact met het interprovinciaal overleg en de gemeenten ook uitstekend. Ik verwacht daarover dus geen problemen. De brief van de minister van BZK bepaalt echter het tempo waarin ik mijn brief aan de Kamer kan doen toekomen.

Mevrouw Uitslag vroeg ook of ik het verdeelmodel van het Sociaal en Cultureel Planbureau meeneem. Ik ben een afschuwelijke wetenschapper

en ik heb inderdaad altijd behoefte aan de meest recente achtergrondliteratuur, aan cijfers en aan percentages. Ik ben dus innig met het Sociaal en Cultureel Planbureau en ik heb over veel andere dingen ook gevraagd: wat zijn de laatste cijfers en wat zijn de trends? Ik doe dat dus heel graag en nadrukkelijk.

Mevrouw Dille heeft gevraagd naar de jeugd. Zij heeft daarop een nieuwe visie. Zij zegt mij iedere keer: zorg nu dat gewone vragen geen instellingsvragen worden; zorg dat het gewoon blijft. Ik zie mevrouw Dille daarin altijd als een partner in de nuchtere benadering. Er zijn al stappen gezet door minister Rouvoet, mijn voorganger. Die worden vormgegeven in de CJG's. Daarin is de visie om het normale normaal te houden heel nadrukkelijk meegenomen. Daarover zijn we ook voortdurend met elkaar in gesprek; dat komt in de brief in maart naar voren.

De **voorzitter**: Ik inventariseer even welke vragen zijn blijven liggen.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik bracht het misschien als een stelling, maar ik heb de staatssecretaris gevraagd om de visie op de cliëntparticipatie breder te trekken en ook daarbij de blik naar buiten te richten en ook andere departementen te betrekken, zodat het een brede cliëntondersteuning kan zijn, gericht op participatie.

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Ik heb een vraag gesteld over de opmaat naar de uitbreiding van de marktwerking in de AWBZ en de opvatting van de staatssecretaris daarover.

Mevrouw **Gerbrands** (PVV): Ik heb gevraagd naar fusies van zorgverzekeraars. Ik snap wel dat de NMa die toetst voor de minister, ...

De **voorzitter**: De minister heeft al geantwoord op dit onderdeel.

Mevrouw **Gerbrands** (PVV): Maar ik heb nog geen antwoord gekregen op de volgende vraag. Als wij de rol van de zorgverzekeraars groter maken – dat gebeurt nu – wat gaan we dan doen om ervoor te zorgen dat we door de fusies niet blijven zitten met vier grote zorgverzekeraars?

Mevrouw **Leijten** (SP): De staatssecretaris heeft niet gesproken over de verhoging van de IQ-grens. Daar is echter wel veel onduidelijkheid over. Het lijkt mij goed dat de staatssecretaris aangeeft wanneer zij met concrete plannen komt.

De **voorzitter**: Ik geef eerst het woord aan de minister, voor de beantwoording van de vraag van mevrouw Gerbrands over de zorgverzekeraars.

Minister **Schippers**: Ik heb eerst iets recht te zetten. Dat is heel vervelend. Ik heb zojuist gezegd dat de datum voor de cruciale zorgfuncties, waarover de motie-Van der Veen gaat, 1 maart was. Dat is echter 1 mei. Dan de zorgverzekeraars. Ik ga daar zelf niet over. Wij hebben het zo geregeld dat de NMa daarover besluit en die heeft deze fusies allemaal goedgekeurd met het oog op aanmerkelijke marktmacht. Ik kan dus ook niet dwingen om te defuseren. Ik kan niet zeggen dat naar mijn smaak een zorgverzekeraar te groot is. Het enige wat ik kan proberen is om meer toetreders te krijgen, nieuwe zorgverzekeraars die zich hier gaan vestigen. Dat is iets waar we echt op moeten letten. Er vestigen zich geen nieuwe zorgverzekeraars. Het is gewoon veel te ingewikkeld en er valt blijkbaar te weinig te verdienen om je vanuit het buitenland hier te vestigen. Ik ben het wel met mevrouw Gerbrands eens dat we er goed op moeten letten dat er concurrentie blijft. Anders dan dat ik in woord en accent zeg dat we

er goed op moeten letten, heb ik er de oplossing echter nog niet voor gevonden, aangezien de NMa die taak heeft en niet ik.

De **voorzitter**: Er resteren nog drie vragen voor de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Mevrouw Venrooy vroeg mij concreter te zijn over cliëntenparticipatie. Dat kan ik, want er is een brief in de maak voor voorjaar 2011 over cliëntenondersteuning. Dat had ik mevrouw Venrooy ook eerder kunnen zeggen. De IQ-grens moet je niet uit zijn verband trekken. Ten eerste moet hij in het totaal van de AWBZ bekeken worden. Ten tweede is het een maatregel die past bij de maatregelen die op het terrein van andere departementen zullen worden genomen. De maatregelen IQ-grens zullen uitgelegd worden in de AWBZ-visiebrief die dit voorjaar komt. Voor de vraag van mevrouw Wolbert over de opmaat naar de uitbreiding van de marktwerking in de AWBZ geldt hetzelfde. Die vraag neem ik mee in de brief in het voorjaar.

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Ik vroeg niet wanneer die brief komt, want dat staat in de planning en in de brief. Ik vroeg naar de opvatting van de staatssecretaris daarover.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Die komt in de brief.

De **voorzitter**: Ook mevrouw Venrooy heeft niet naar een datum gevraagd, volgens mij.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik heb in de brief gelezen dat die fusie er komt. Ik heb in mijn eerste termijn gezegd dat ik het toejuich dat de staatssecretaris aangeeft op meerdere terreinen samen te gaan werken. Bij de begrotingsbehandeling heb ik gezegd dat de VVD-fractie eraan hecht om cliëntenondersteuning ook te zien als randvoorwaarde bij een aantal maatregelen. Mijn collega die met de Wajong bezig is, wil dit bijvoorbeeld ook graag zien. Wij vinden het een randvoorwaarde voor allerlei maatregelen en wij hechten dus ook aan een brede, onafhankelijke cliëntenondersteuning. Die zien wij ook in relatie met de maatregel. Mijn vraag was bedoeld om helder te krijgen dat de cliëntenondersteuning niet alleen het Wmo-deel is, maar juist ook de blik naar buiten omvat, die wij zo toejuichen.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Dan zitten we op één lijn. Ik probeerde steeds uit te leggen dat je het breder moet zien, niet als één stukje. Er is een samenhang, en niet alleen op mijn departement. Die is veel breder.

De **voorzitter**: We beginnen met de tweede termijn van de kant van de Kamer. Elke fractie krijgt twee minuten spreektijd.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (CU): Voorzitter. Ik dank de minister en de staatssecretaris voor hun reacties. Minister Schippers constateerde dat ik een inhoudelijke bijdrage had. Ik beloof haar dat ik die voortdurend zal hebben. Ik wil vooral een inhoudelijke bijdrage leveren aan het debat.

Wat heeft prioriteit en focus? Dat is de benadering van de minister van de onderwerpen. Toch blijf ik zoeken bij de minister: wanneer toont ze haar liberale gezicht en wanneer toch vooral dat pragmatische gezicht? Daarom verwacht ik vooral bij het onderwerp preventie van de minister enig pragmatisme. Daarbij staat de vraag «Wat helpt?» centraal, en niet de vraag «In hoeverre komt de individuele vrijheid het meest tot haar recht?». We moeten daarbij echt bekijken wat evidencebased is. Ik heb in

de vorige periode met betrekking tot het thema overgewicht EPODE genoemd. Dat is nu omgezet in de aanpak van JOGG, Jongeren Op Gezond Gewicht. Ik vind het fantastisch hoe overheidshandelen, eigen verantwoordelijkheid, particulier initiatief en wetenschap in elkaar ingrijpen. Ik hoop dat die balans de komende jaren behouden blijft. Die manier van werken is op veel meer terreinen toepasbaar.

Ik kom nu bij de antwoorden van de staatssecretaris. Het zou mooi zijn als deze staatssecretaris voor de zomer is uitgeregeerd. Ik bedoel dit absoluut niet negatief, want ik voer het debat niet op die manier. Het zou natuurlijk ontzettend mooi zijn als wij dan kunnen zeggen dat de boel op orde is. Wij moeten echter realistisch zijn en dus ben ik bang dat dit niet het geval is. Ik wil nog heel nadrukkelijk het Stemadvies noemen over de toekomst van de AWBZ. Ik vind het onduidelijk of dit een lijn uit de vorige kabinetsperiode is die voortgezet wordt. Af en toe heb ik namelijk het idee dat het regeer- en gedoogakkoord ons enigszins op het verkeerde been zetten. Er vindt nu ook een verandering in de AWBZ plaats. Wij moeten samen met het veld daarnaar kijken. Ik vraag mij af waar zo'n beginselenwet vandaan komt. Daarover heb ik eerder nog niets vanuit het veld gehoord.

In de stukken staat een grote paragraaf over ouderenzorg. Bij de toekomst van de AWBZ had ik echter een grote paragraaf over de gehandicaptenzorg verwacht. Ik heb hier een notitie in dat kader die nog stamt uit het vorige jaar. Ik geef die aan de staatssecretaris mee.

Het is fijn dat er wordt gekeken naar het initiatief van Samen Zorgen. Het was een kleine, specifieke vraag, maar die verbeeldt voor mij een complete wereld van schotten en de moeizame weg van de implementatie van vernieuwende zorg. Ik zie daar dus heel graag spoedig een reactie op.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Voorzitter. Ik probeer het in één minuut te doen. Ik dank de staatssecretaris voor haar beantwoording. Het is voor de VVD een belangrijke tijd. Wij zien allerlei zaken met betrekking tot langdurige zorg. Wij vinden dat de langdurige zorg, de AWBZ, er moet zijn voor mensen met levensbrede en levenslange zorg. De Wmo moet echter meer gericht zijn op welzijn. Met de voorliggende maatregelen gaan wij dit doen. Wij zullen de voorstellen bekijken vanuit de perspectieven keuzevrijheid, keuzemogelijkheid en eigen regie. Wij zullen ook graag bekijken op welke manier de staatssecretaris het veld, de cliënten en de cliëntenorganisaties, de zorgaanbieders en de zorgverzekeraars en zeker ook de andere departementen hierbij betreft. Wij vinden het heel erg belangrijk dat wij veel meer gaan kijken naar wat mensen wel kunnen in plaats van naar wat ze niet kunnen. Dat spreekt uit deze maatregelen. De samenleving moet de zorg voor de mensen die kwetsbaar zijn en echt niets kunnen, ter hand kunnen blijven nemen.

De heer **Mulder** (VVD): Voorzitter. De minister heeft het al gezegd. Wij zijn «stuc in the middel». Dit wordt de overgangperiode. De minister wil voortvarend aan de slag. Een aantal thema's en onderwerpen is al genoemd: concurrentie, transparantie, kwaliteit, prestatiebekostiging, innovatie, winstuitkering, keuzevrijheid en ex post risicovereffening. Wij hebben al gemerkt dat de discussie hier vanzelf wel op gang komt. De handen van de VVD-fractie jeuken. Laten wij de debatten daarom snel plannen.

De zorg is een mooi onderwerp. Ga maar na! Het zorgbudget stijgt de komende jaren met 15 mld. Voor mijn collega's die defensie, politie en OM doen, is alleen al onze stijging hun begroting bij elkaar. Eigenlijk is dit de allermooiste commissie. Het gaat over marktordering en die moet je goed doordenken. Dus intellectueel is er ook iets aan de hand.

Het gaat hier om mensen, om patiënten. Na liefde en familie vinden mensen gezondheid het allerbelangrijkst in hun leven. Ik heb er dus zin in!

Mevrouw **Leijten** (SP): Voorzitter. Alle mooie woorden ten spijt; deze minister zei afgelopen zondag op de televisie dat er geen euro verspild mag worden in de zorg, maar vanmiddag antwoordt zij op Kamervragen dat zij helemaal niet hoeft te weten van de zorgverzekeraars hoeveel bakken geld zij in die reclamebombardementen steken om de verzekerden van elkaar over te kopen of over te nemen. Als de minister werkelijk meent dat het geld goed besteed moet worden en dat de zorg transparant moet zijn, moeten dergelijke cijfers gewoon openbaar gemaakt worden. Ik wil graag van de minister weten of zij dit gaan doen. Waarom niet eigenlijk? Het lijkt mij heel erg logisch. De minister is voor transparantie. Wij zijn allemaal consumenten op de markt-Schippers. Wij moeten goed kunnen kiezen, maar wij mogen niet weten hoeveel de zorgverzekeraars uitgeven aan overhead, management, pr en reclame. Ik wil dat per verzekeraar weten. De heer Van der Veen noemt nu wel macrocijfers en dat is hartstikke leuk, maar ik weet dat het oude vrienden van hem zijn. De minister zegt dat transparantie belangrijk is en dat zij verspilling wil tegengaan. Wij zijn consumenten op de Schippers-zorgmarkt. Geef ons daarom ook dit geld.

Ik kom nu op de antwoorden van de staatssecretaris. De harde klappen van de keuzes van dit kabinet vallen inderdaad aan de onderkant van de samenleving. De staatssecretaris verwoordde dat heel mooi. Het is ook een hard perspectief voor mensen die in de Wajong of de WSW zitten, die een laag IQ hebben en ook nog begeleiding hebben bij hun thuissituatie. Deze mensen zien maatregelen op zich afkomen en weten niet op welke manier zij het gaan redden. Deze staatssecretaris gaat nu overleggen om te voorkomen dat wij alles tegelijk zullen doen. Die bezuinigingen staan toch ingeboekt? Of zegt de staatssecretaris hier: als er te harde klappen vallen bij deze mensen, dan recht ik mijn rug en zorg ik ervoor dat niet deze mensen de stapeling van die klappen krijgen? Dat zou ik graag willen weten.

Mijn laatste opmerking gaat over de overheveling van delen van de AWBZ naar de gemeente. De staatssecretaris zegt dat de gemeenten daar heel enthousiast over zijn, maar ik hoor andere geluiden. Ik stel voor dat de staatssecretaris het beleid-Bussemaaker niet voortzet. Ik doel daarbij op het bekonkelen van het beleid met de VNG en de welwillende gemeenten om daarna de Kamer voor het blok zetten. Ik stel voor dat de staatssecretaris een eerlijk debat met ons voert over de wijze waarop wij dit gaan invoeren en over het traject. Bovendien moeten alle gemeenten inspraak krijgen, want dit heeft de staatssecretaris ons ook beloofd. Ik zou het erg op prijs stellen als de staatssecretaris die nieuwe lijn inzet.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik bewonder de inzet van de SP voor kwetsbare mensen. Ik deel die ook. Mevrouw Leijten gaat echter wel heel erg ver door op deze manier te spreken over allerlei maatregelen in het regeerakkoord. Daarom wil ik haar een vraag daarover stellen. Bij de IQ-maatregel en de Wajong hebben wij het over kwetsbare mensen. Mijn fractie vindt het asociaal om deze mensen af te schrijven. Wij willen kijken naar wat mensen wel kunnen. Sinds de verhoging van de IQ-grens in 2005 zijn tienduizenden mensen rechtstreeks de zorg ingegaan. Zij zijn nu feitelijk gelabeld als gehandicapt, terwijl zij daarvoor gewoon een beetje langzaam waren. Is de SP-fractie bereid om met die bril te kijken naar wat mensen wel kunnen? Tot mijn grote spijt moet ik zeggen dat mevrouw Leijten ook heel veel mensen angst aanjaagt en dat zijn inderdaad heel kwetsbare mensen.

Mevrouw **Leijten** (SP): De VVD en de SP zouden perfect beleid kunnen maken over de wijze waarop wij mensen in hun kracht zetten. Absoluut. De VVD leegt echter hun portemonnee en zet ze buiten de deur. Als ik die bezuinigingen even optel, kom ik zo op 1,5 mld. en dan heb ik het nog niet eens gehad over de gevolgen van het verlagen van de zorgtoeslag. Dat

komt er dan allemaal nog bij. Ik vind dat niet sociaal. Ik ben ervan overtuigd dat, als wij samen plannen zouden maken, wij ervoor zouden zorgen dat mensen in de Wajong wel aan de slag zouden komen. Wij zouden daar uitkomen. De VVD mietert ze nu echter eruit. Dat vind ik een nogal hard beleid.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik kijk uit naar de debatten. Waar mogelijk zal ik samen optrekken met mevrouw Leijten. Ik vind echt dat mensen een perspectief op werk moeten hebben. Het perspectief moet niet zijn dat mensen worden afgeschreven. Wij bieden mensen het perspectief dat zij inderdaad weer mee gaan doen.

De **voorzitter**: Mevrouw Wolbert ... oh, mevrouw Leijten, u mag hier nog op reageren.

Mevrouw **Leijten** (SP): Krijg ik eindelijk eens interrupties in deze commissie, dan wil ik ook graag reageren. Ik ben heel erg benieuwd naar hoeveel mensen de VVD daadwerkelijk aan het werk krijgt. Als dit revolutionair achteraf gebeurt, zullen wij dit kabinet daarvoor prijzen. Wij schrikken er echter van dat er 800 mln. wordt ingeboekt aan bezuinigingen op bijvoorbeeld de sociale werkvoorziening zonder dat er überhaupt een scenario voor een alternatief ligt.

De **voorzitter**: Mevrouw Wolbert heeft nog een interruptie voor mevrouw Leijten.

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Nee, mijn interruptie is gericht aan mevrouw Venrooy. Ik ken mijn halve leven al een moeder met een gehandicapte zoon. Zij is nu 83 en de zoon is net zo oud als ik, namelijk 52. Hij werkt zijn hele leven al in de sociale werkvoorziening. Hij woont inmiddels langzaam maar zeker zelfstandig thuis en krijgt daar begeleiding. Zijn IQ – u raadt het al – ligt net iets boven de 70. Hij werkt al zijn hele leven. Zijn moeder maakt zich echter grote zorgen over de tijd waarin zij er straks niet meer zal zijn en de zoon ook geen begeleiding meer zal krijgen omdat de staatssecretaris die wegbezuinigt.

De **voorzitter**: Wat is uw vraag, mevrouw Wolbert?

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Hij moet zijn huis straks op de een of andere manier op orde zien te krijgen. Hij moet zijn administratie op orde zien te krijgen. Hij moet op de een of andere manier met zijn burens zien om te gaan.

De **voorzitter**: Mevrouw Wolbert, stelt u nu de vraag, anders gaan wij verder.

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Vindt mevrouw Venrooy dit in de lijn van haar eerdere reactie geruststellend of juist erg zorgwekkend? Denkt zij nu echt dat die mevrouw van 83 opgewekt en gerustgesteld is door dit kabinetsbeleid?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Als ik met mensen praat over deze zaken, vertel ik over het automatisme waarmee mensen nu zorg krijgen. Ik stel ze bovendien gerust. Als mensen straks zorg nodig hebben, al hebben zij een IQ van 110, kunnen zij die nog steeds krijgen, want dan gaat het om de zorg. Hier gaat het om het automatisme waarmee mensen nu op grond van hun IQ een ticket naar de zorg krijgen. Mevrouw Wolbert, als u dat gesprek voert met iemand, dan voedt u de onrust. U maakt mensen bang. Dat is laakbaar, want het gaat om kwetsbare mensen. Ieder mens heeft kracht in zich. De man over wie u spreekt, werkt. Ik ontmoet heel veel

mensen zoals deze man. Zulke mensen hebben heel veel kracht. Wij kijken daarom naar wat die mensen wel kunnen. Natuurlijk heeft zo'n man ondersteuning en begeleiding nodig. Ik heb niet voor niets gezegd dat ik als randvoorwaarde voor een aantal maatregelen gevraagd heb om een visie op onafhankelijke cliëntondersteuning. Wij vinden die immers belangrijk. De cliëntondersteuning moet geen onewayticket naar ingekapselde zorg zijn, maar juist een ondersteuning om te kunnen blijven participeren in de maatschappij.

De voorzitter: Voordat mevrouw Wolbert afrondt, wil ik het volgende aangeven. Dit is niet het onderwerp van het debat. Kan mevrouw Wolbert dus kort antwoord geven?

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Dit is inderdaad niet het onderwerp van dit debat. Dat realiseer ik mij terdege. Wij zullen onze degens nog vaak kruisen. Ik vind echter wel dat de VVD de situatie van mensen met een IQ van 70 vereenzelvigt met die van Wajong-jongeren, bij wie je meer op de kracht moet zitten dan op regelrechte zorg. Realiseert de VVD zich wel dat er ongelooflijk veel mensen nu gewoon hun hele leven werken en met steun van een paar uur begeleiding in de week nog net het hoofd boven water houden? Zo ja, dan hoor ik graag niet meer dit soort uitspraken van de VVD in volgende debatten. Ik ben helemaal niet degene die bij begeleiding van mensen meteen vindt dat wij ze regelrecht de zorg in moeten duwen. Ik vind dat een gotspe om dat zo te noemen.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik heb geprobeerd om duidelijk te maken dat wij er zijn voor de mensen die echt zorg nodig hebben, maar dat wij zien dat er in heel veel mensen heel veel kracht zit. Graag willen wij kijken naar wat die mensen wel kunnen. Dit zie ik graag uitgewerkt in de voorstellen van het kabinet.

Mevrouw **Uitslag** (CDA): Ik heb een punt van orde. Ik merk dat er een inhoudelijke discussie binnen dit debat plaatsvindt.

De voorzitter: Dat punt heb ik al gemaakt. Wij gaan naar mevrouw Dijkstra.

Mevrouw **Uitslag** (CDA): Dit duurt toch veel te lang. Het is tien voor zes.

De voorzitter: Ik ben hier de voorzitter. Ik bepaal hier de orde. Ik geef nu snel het woord aan mevrouw Dijkstra.

Mevrouw **Dijkstra** (D66): Voorzitter. Ik zal proberen het heel kort te houden. Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording. Ik constateer dat er twee lijsten met enorm veel toezeggingen liggen waaraan voor de zomer moet worden voldaan. Ik ben dus erg benieuwd of dit allemaal gaat lukken.

Ik constateer ook dat wij hier weinig antwoorden hebben gekregen op vragen, behalve dan een herhaling van wat er al in de brief staat. Met name over e-health heb ik alleen van de minister gehoord dat zij dit ook heel belangrijk vindt. Zij heeft echter niet gezegd wat zij daar in wil gaan stoppen. Bovendien heeft zij geen voorschot willen nemen op welke gezondheidswinst we daarmee willen boeken.

De minister is verder niet ingegaan op vragen over preventie en het belang daarvan. De minister zei zelf dat het beleid stoelt op wat wij uit het veld horen, tijdens werkbezoeken enzovoort. Ik stel vast dat iedereen die ik spreek in de zorg, de nadruk legt op de preventie met betrekking tot de beheersbaarheid van kosten in de toekomst. Ik constateer dat daar heel weinig aandacht voor is. Kan de minister daar wat meer aandacht aan besteden?

De heer **Van der Veen** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van de vragen. In de pragmatiek der dingen is het voorkomen van onnodig geld uitgeven het meest belangrijk. Ik heb tijdens het interruptiedebatje met de minister begrepen dat er onnodige overschrijdingen in het b-segment plaatsvinden vanwege het feit dat de marktcondities nog niet goed zijn. Het gaat daarbij om een 100%-stijging die ex post nog niet geregeld was. Mag ik begrijpen dat er geen uitbreiding van het b-segment meer plaatsvindt totdat de marktcondities er wel zijn? Ik constateer nu alleen dat er onnodig geld is uitgegeven. Mijn volgende opmerking gaat over de opmerking over de 2,5%-volumestijging bij de ziekenhuizen door de heer Langejan in het Financieele Dagblad. Ik wijs de minister daarop. Ik hoor graag van de minister – maar dit mag ook schriftelijk – hoe realistisch zij dit verhaal vindt. Op welke manier wordt die 2,5%-stijging gemaximeerd? Verder ga ik nog in op het specialistenakkoord. Dit gaat ook over het volume. Wij zouden het uitermate plezierig vinden om op heel korte termijn van de minister te horen hoe het zit met het specialistenakkoord. Ook daar wordt een 2,5%-verhaal gehouden. Wij horen graag van de minister hoe dat in elkaar steekt, hoe de voortgang is en hoever het met de ziekenhuizen en de zorgverzekeraar staat wat betreft het ondertekenen van dat akkoord. De datum 1 maart is al een keer gevallen. Ik was even teleurgesteld. Kan het per 1 maart? Kunnen wij een antwoord daarop krijgen?

Mevrouw **Wolbert** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de bewindspersonen voor de antwoorden. Mij slaat de schrik om het hart als ik de staatssecretaris hoor zeggen dat zij ervoor zorgt dat er geen mensen tussen wal en schip zullen vallen, terwijl zij in één adem ook vertelt dat zij zich realiseert dat verschillende kabinetsmaatregelen van verschillende departementen bij dezelfde groep mensen landt en dat zij dit alles nu aan het inventariseren is. Dit zijn de consequenties van dit kabinetsbeleid. Dit staat in het regeerakkoord. Ik vind het teleurstellend dat de staatssecretaris zich dit nu pas realiseert.

Mij slaat de schrik ook om het hart als de staatssecretaris zegt dat haar criterium voor een geslaagd kabinetsbeleid aan het einde van deze vier jaar is dat zij met open armen ontvangen wordt door haar oud-collega's. Ik hoop dat ook de 450 Wmo-wethouders blij zullen zijn met alle bezuinigingen van dit kabinet. De staatssecretaris spreekt daar niet over. Wat mij betreft zijn er veel onbeantwoorde vragen. Ik deel de opvatting van D66 in dit verband.

Als wij echt voor het zomerreces enkele punten willen beantwoorden, is «dit voorjaar» een te ruime marge. Als wij de plannen voor de zomer willen bespreken, moeten wij eigenlijk voor het meireces de meeste plannen binnenhebben.

Mevrouw **Dille** (PVV): Voorzitter. De PVV is altijd te porren voor een goed inhoudelijk debat, maar hier is daar noch de tijd noch de plaats voor, dus daar beginnen wij niet aan. Ik eindig daarom met het bedanken van de bewindslieden voor de brieven. Wij zien met gepaste nieuwsgierigheid alle notities en brieven tegemoet die verschijnen in het voorjaar.

Mevrouw **Uitslag** (CDA): Voorzitter. De staatssecretaris en de minister zeggen beiden dat niet de instituties centraal staan, maar de cliënt. Het gaat niet om de beperkingen, maar om de mogelijkheden. De bewindslieden hebben vertrouwen in de zorg. Dat vindt het CDA een heel mooi item. Ik ben een optimist tot in de kist, zoals ik altijd zeg. Ik ga dus vol vertrouwen deze tijd in en niet met de schrik om het hart. Ik heb ook vertrouwen in de volgorde die de minister en de staatssecretaris aangeven over de visie- en strategiebrieven die nog komen.

Ik heb drie korte, praktische vragen. De eerste gaat over de verzorgende adviesraad (VAR). De staatssecretaris geeft aan dat zij dit onderwerp in overleg met de sector gaat oppakken. Zij heeft een toezegging gedaan aan mevrouw Wiegman over het Samen Zorgen-huis. Kan de staatssecretaris de Kamer ook informeren over wat zij gaat doen met de VAR?

Mijn tweede vraag gaat over het stappenplan jeugd. Het is fijn dat dit in maart komt. Ik had het in dit kader over het verdeelmodel van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Ik heb daar zorgen over, juist omdat de in dat model gehanteerde parameters niet overeenkomen met de wijze waarop het in de praktijk gaat. Laten wij proberen om niet opnieuw hetzelfde probleem als bij het Wmo-verdeelmodel te krijgen. Kan de staatssecretaris daarom ernaar kijken?

Mijn laatste vraag gaat over 9 maart. De minister verzoekt mij om met punten te komen voor het arbeidsmarktbeleiddebat. De minister komt voor de zomer met een arbeidsmarktbrief. Kunnen wij die brief in maart al gebruiken voor dat debat? Anders hebben wij een debat in maart en wellicht, als de brief komt, ook nog een debat voor de zomer.

De voorzitter: Nu volgt de tweede termijn van de minister en de staatssecretaris. Misschien kunnen de staatssecretaris en de minister ingaan op het door mevrouw Wolbert ingebrachte punt over brieven in het voorjaar. Het voorjaar eindigt op 21 juni. Het wordt dan moeilijk om die brieven hier nog te behandelen. Dit punt is belangrijk – ik denk dat dit voor alle leden geldt – en moet in ogeschouw genomen worden.

Minister Schippers: Voorzitter. Mevrouw Wiegman vroeg of ik liberaal of pragmatisch ben ten aanzien van preventie. Wij kunnen daar heel filosofische discussies over hebben. Een utilitaristisch liberaal zal zeggen: koop een paar schoenen en ga hardlopen. Een ontplooiingsliberaal zal eerder inzetten op het aanbieden van sport dichterbij huis. Ik wil niet zeggen dat ik een ontplooiingsliberaal ben, maar ik ben wel pragmatisch. Ik zeg daarom: laten wij de gezonde en makkelijke keuze maken. Daar zet ik op in.

De heer Mulder heeft er zin in, ik ook!

Mevrouw Leijten stelde vragen over de reclame. Wat mag een verzekeraar doen om patiënten te verleiden om zich bij hem te verzekeren? Wat mag een verzekeraar in dat verband niet doen? Mevrouw Leijten, ik heb net al twintig vragen van u hierover beantwoord. Ik heb dat uiterst zorgvuldig gedaan. Ik heb zo ongeveer een hele nota erover geschreven. Dit hele pakket papier heb ik u zojuist toegesteld. Daar staan mijn antwoorden in ...

Mevrouw **Leijten** (SP): Procedureel ...

De voorzitter: Wij praten via de voorzitter. Dat lijkt mij een goede gewoonte. De minister vraagt of mevrouw Leijten de antwoorden gezien heeft.

Minister Schippers: Nee, mevrouw Leijten vraagt mij iets, maar ik heb net al twintig vragen daarover beantwoord. Dat is op zichzelf ongeveer een hele nota geworden. Ik begrijp dat mevrouw Leijten het niet met de antwoorden eens is, maar ik heb de vragen wel heel zorgvuldig beantwoord. Als mevrouw Leijten het er niet mee eens is, kan ik daar in die zin weinig aan doen.

Mevrouw **Leijten** (SP): Ik had serieus een andere vraag. De minister is voor transparantie en wil dat iedere euro goed besteed wordt. Waarom zegt zij dan in antwoord op vraag twintig, dat zij het niet nodig vindt om uit te zoeken hoeveel geld een zorgverzekeraar besteedt aan reclamemiddelen om nieuwe verzekerden te krijgen? Ik vind dat als verzekerde wel heel interessant. Ik zou graag willen dat de minister dit openbaar maakt.

De **voorzitter**: Mevrouw Leijten, uw punt is helder. Ik vraag mij alleen af of wij nu al beschikken over de antwoorden. Zijn die vanmiddag gekomen?

Mevrouw **Leijten** (SP): Ja, ik stel de vraag in de relatie tot de transparantie die zo belangrijk is en waarover vier pagina's van de brief van de minister gaan.

Minister **Schippers**: Ik vind transparantie inderdaad heel belangrijk bij het kiezen voor een zorgverlener of voor kwaliteit. Dit zijn gegevens die bedrijven hebben. Die geven bepaalde bedragen uit aan het een of het ander. Ik heb die gegevens niet. Daar hebben wij gewoon geen beschikking over.

Mevrouw Dijkstra zegt dat er een enorme lijst van toezeggingen is. Ik ben dit met haar eens. Die lijst is ook heel ambitieus als je ziet met hoeveel mensen wij dit rond moeten krijgen. Wij zijn daar dan ook druk mee bezig. Tegelijkertijd zegt mevrouw Dijkstra dat zij zo weinig antwoorden heeft gekregen op de inhoudelijke vragen die zij heeft gesteld. Dit is echter een planningsoverleg. Wij hebben inzicht gegeven in onze agenda. Mevrouw Dijkstra wil antwoorden op vragen, terwijl wij druk bezig zijn om juist op die punten beleid te maken. Het inzicht in het beleid is af per 1 mei. Als het nu af zou zijn, had ik het nu gestuurd. Dat is het probleem. Als je ergens nieuw begint, heb je het idee dat je heel lang in het vak zit, maar eigenlijk zijn wij pas dik drie maanden bezig. Het is onmogelijk om alle beleidsbrieven nu inhoudelijk te bespreken.

Mevrouw Dijkstra zegt ook dat wij weinig aandacht hebben voor preventie. Ik heb echter negen prioriteiten en één daarvan is preventie. In dat kader zal ik een gezondheidsbrief schrijven die ook naar de Kamer komt. Dit is één van mijn aandachtspunten. Misschien vindt mevrouw Dijkstra het jammer, omdat zij een heel andere insteek had verwacht die zij in de brief niet terugvindt. Dat is iets anders. Preventie is echter wel een van de negen prioriteiten die ik heb geformuleerd.

De heer Van der Veen zegt dat wij het b-segment pas moeten uitbreiden als de marktcondities er wel zijn. Mijn beeld van de NZa-analyse over wat er gebeurd is, is veel positiever dan het beeld dat de heer Van der Veen daarvan heeft. De ZBC's hebben 15% van de prijs afgekregen. 15% is enorm! Ik heb vandaag het rapport van de marktanalyse getekend. Dat krijgt de Kamer op verzoek ook periodiek. Ik vind het beeld van wat er gebeurd is in de sector echt heel positief.

Er werd gevraagd wat ik vind van het realiteitsgehalte van de opmerking over de 2,5% van de heer Langejan. Ik vind dat een mooie inzet. Ik weet echter nog niet of wij die 2,5% zullen halen, want wij hebben weliswaar het specialistenakkoord gemaakt, maar dat is onvoldoende om te zeggen dat wij dat percentage gaan halen. Wij zijn in druk overleg met ziekenhuizen en met zorgverzekeraars om te bezien of wij inderdaad iets kunnen doen aan de volumegroei en op welke wijze de taken beter opgepakt kunnen worden. Zodra dat overleg is afgerond, kom ik met de uitkomsten naar de Kamer.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat wij doorgaan en daarom sta ik geen interruptie toe. Het is reeds 18.00 uur en de staatssecretaris moet ook nog antwoorden.

Minister **Schippers**: Dan kom ik op de arbeidsmarkt. Wij moeten daar echt eens even naar kijken. In onze planning komt dit onderwerp voor de zomer aan de orde. Als wij het eerder doen, zullen andere dingen later gebeuren. Mensen zitten zich nu namelijk niet te vervelen omdat zij niets te doen hebben. Wij moeten daar even naar kijken en bezien ten koste van welk onderwerp dit dan gaat, want dat zal dan meer naar achteren verschoven worden. Ik kom daar nog op terug.

De **voorzitter**: Wij zijn aan het eind gekomen van de tweede termijn van de minister. Nu begint de staatssecretaris aan haar tweede termijn.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Ik pak meteen het laatste onderwerp op dat de minister heeft besproken, namelijk de arbeidsmarktbrief. In die brief zal ik mijn gedachten over de verzorgende adviesraad opnemen. Mevrouw Uitslag vroeg daarnaar. Op die manier heeft zij ook een termijn voor dat onderwerp.

Mevrouw Wolbert, ik zal ook de gemeenten tevreden achterlaten aan het eind van deze kabinetsperiode. Ik heb al gezegd dat ik niet alleen met de VNG overleg, maar ook met de individuele gemeenten. Aan het eind van deze kabinetsperiode die ik in Den Haag doorbreng, ga ik terug naar mijn eigen gemeente. Ik stel er prijs op dat ik daar ook mag terugkomen. Ik maak er een grapje over, maar ik wil heldere en werkbare afspraken maken. Dit geldt ook voor de mensen die deze afspraken straks zullen uitvoeren.

Ik kom nu op de vraag van mevrouw Wiegman over het SER-advies. Indertijd was dat een emmer koud water over AWBZ-veranderingen. Het is in dat verband een heel belangrijk «pas op de plaats»-signaal geweest en dus een belangrijke input voor de brief over de langdurige zorg. Ik dank mevrouw Wiegman voor de notitie Het vergeten hoofdstuk. Ik ben de gehandicaptenzorg zeker niet vergeten. Inderdaad ligt de focus in het regeerakkoord extra op ouderen. Ik ben daar blij mee. Dit doet de jongeren en de gehandicapten echter niet tekort. Zij hebben een evenredige plek in de care. Zij worden daardoor dus niet ondergesneeuwd. Ik stuur mevrouw Wiegman ook een brief over het punt dat zij eerder maakte.

Met mevrouw Venrooy deel ik het mensbeeld dat je moet kijken naar wat mensen wel kunnen. Ik dank mevrouw Venrooy voor de ondersteuning en het positieve geluid in dit kader. Het is heel belangrijk om optimisme uit te stralen over datgene waarin je gelooft en waarvan je overtuigd bent. Wij hebben dit hard nodig.

Mevrouw Leijten, ik heb heel nadrukkelijk gezegd dat ik oog heb voor het feit dat er een aantal dingen tegelijk op dezelfde plek komt. Dit heeft mijn bijzondere aandacht. Ik zeg dit ook heel nadrukkelijk tegen mevrouw Wolbert. Ik ben hier namelijk heel alert op, net zoals op alle uitleg die zij daaraan geeft. Dit zou een geruststelling kunnen zijn in plaats van dat het hart van mevrouw Wolbert er koud van wordt. Dat vind ik heel jammer, want zo iets wil ik nooit bewerkstelligen.

Volgens mij heb ik alle vragen beantwoord. Ik ben klaar.

De **voorzitter**: Wij zijn aan het eind gekomen van de tweede termijn van de bewindslieden. Ik begrijp dat er een vraag is blijven liggen.

Mevrouw **Leijten** (SP): Het gaat om de oproep aan de staatssecretaris om de Wmo-veranderingen in de gemeenten niet op de Bussemaker-manier door te voeren. De staatssecretaris moet niet eerst afspraken maken met de gemeenten en dan de Kamer voor het blok zetten, maar andersom.

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Ik wil altijd heldere, werkbare afspraken. Dat brengt met zich dat de mensen die het moeten overnemen, natuurlijk de belangrijkste overlegpartner zijn. Ik geef pas iets uit handen als het ook goed is aangepakt. Ik zal geen laattunkende opmerkingen maken over voorgangers, collega's of wie dan ook. Ik wil graag goed verder met de Wmo.

De **voorzitter**: Er zijn blijkbaar nog twee vragen niet beantwoord.

Mevrouw **Uitslag** (CDA): Ik vroeg aandacht voor het verdeelmodel. Kan de staatssecretaris kijken naar de parameters die het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft gebruikt?

Staatssecretaris **Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**: Die neem ik nadrukkelijk mee. Dit geeft heel belangrijk tegenstuur.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Aan het eind van de eerste termijn heb ik gevraagd om een gedetailleerder overzicht van wanneer wat komt. Er zijn nu enkele onderwerpen genoemd die nog niet in de brief staan. De staatssecretaris en de minister zijn daar ook op ingegaan. Wanneer kunnen wij een overzicht tegemoetzien met precieze data voor zaken die aangeleverd moeten worden? De bewindslieden hebben zelf ook gezegd dat «het voorjaar» wel een erg ruim begrip is. Welke punten mogen wij verwachten die niet in de brief staan, maar wel genoemd zijn? Hoe verhoudt zich dit tot het stuwmeer van niet geplande activiteiten die er ook nog steeds liggen? Dan kunnen wij in de procedurecommissie bezien wat er allemaal ligt en op welke manier wij de staatssecretaris en de minister zo goed mogelijk tegemoet kunnen komen.

Minister **Schippers**: Er zat een bijlage bij de brief met wetsvoorstellen en al die andere zaken. Wij hebben geprobeerd om in de brief zo secuur mogelijk aan te geven wanneer wij het klaar kunnen krijgen op basis van wat wij nu weten. Dit zou preciezer kunnen, maar dan gaan wij overal in de lengte zitten. Als wij namelijk alles op maart zetten, krijgen wij het gewoon met dit aantal mensen niet af. Ik geef een voorbeeld: de motie-Van der Veen met de vraag wat welke zorg is. Dit is een heel ingewikkeld vraagstuk. Het is heel goede motie. Dat is zo, want wij hebben dit nodig om er daadwerkelijk iets zinnigs over te kunnen zeggen. Dit kunnen wij wel afraffelen. Dan kunnen wij eerst wel weer met een globaal iets komen en later met een ingevuld iets. Een brief voor 1 maart wordt nog een hele toer, want er zitten zo veel vragen achter.

De heer **Van der Veen** (PvdA): Het gaat er mij niet om dat alles voor 1 maart moet, maar dat wij een planning hebben voor het verloop van het jaar. Wanneer kunnen wij wat verwachten? Anders krijg je een raar soort verwachtingenmanagement. Als wij denken dat het snel komt, duurt het lang of omgekeerd. Hoe preciezer wij het verloop van het jaar weten, hoe beter het is.

De **voorzitter**: De minister heeft mijns inziens een antwoord gegeven op de vraag van de heer Van der Veen. Ik stel voor dat wij hierop in de procedurevergadering terugkomen. Dat lijkt mij het verstandigste. Ik dank de minister, de staatssecretaris, de ambtenaren, het publiek op de tribune en de geachte afgevaardigden. Ik sluit de vergadering.

¹ Samenstelling:

Leden: Van der Staaij (SGP), Smeets (PvdA) voorzitter, Smilde (CDA), Koşer Kaya (D66), Van der Veen (PvdA), Van Gerven (SP), Van der Burg (VVD), Ouwehand (PvdA), Agema (PVV), Leijten (SP), Bouwmeester (PvdA), Wolbert (PvdA), Wiegman-van Meppelen Scheppink (ChristenUnie), Uitslag (CDA), Elias (VVD), ondervoorzitter, Dijkstra (D66), Dille (PVV), Gerbrands (PVV), Mulder (VVD), Venrooy-van Ark (VVD), Bruins Slot (CDA), Voortman (GroenLinks) en Klaver (GroenLinks).
Plv. leden: Dijkgraaf (SGP), Van Dekken (PvdA), Omtzigt (CDA), Berndsen (D66), Klijsma (PvdA), Ulenbelt (SP), De Liefde (VVD), Thieme (PvdD), De Mos (PVV), Kooiman (SP), Arib (PvdA), Vermeij (PvdA), Ortega-Martijn (ChristenUnie), Van Toorenborg (CDA), Ladders (VVD), Van der Ham (D66), Beertema (PVV), Bosma (PVV), Straus (VVD), Van Miltenburg (VVD), Ormel (CDA), Sap (GroenLinks) en Halsema (GroenLinks).

² Samenstelling:

Leden: Staaij, C.G. van der (SGP), Arib, K. (PvdA), voorzitter, Dijsselbloem, J.R.V.A. (PvdA), Burg, B.I. van der (VVD), Voordewind, J.S. (CU), Leijten, R.M. (SP), Dibi, T. (GL), Heijnen, P.M.M. (PvdA), Toorenborg, M.M. van (CDA), ondervoorzitter, Uitslag, A.S. (CDA), Mos, R. de (PVV), Berndsen, M.A. (D66), Dijkstra, P.A. (D66), Dille, W.R. (PVV), Jadnanansing, T.M. (PvdA), Gerbrands, K. (PVV), Steur, G.A. van der (VVD), Venrooy-van Ark, T. (VVD), Bruins Slot, H.G.J. (CDA), Voortman, L.G.J. (GL), Kooiman, C.J.E. (SP), Straus, K.C.J. (VVD) en Vacature, (PvdD).
Plv. leden: Dijkgraaf, E. (SGP), Bouwmeester, L.T. (PvdA), Hamer, M.I. (PvdA), Bosman, A. (VVD), Wiegman-van Meppelen Scheppink, E.E. (CU), Vacature, (SP), Vacature, (GL), Wolbert, A.G. (PvdA), Vacature, (CDA), Vacature, (CDA), Bosma, M. (PVV), Ham, B. van der (D66), Koşer Kaya, F. (D66), Agema, M. (PVV), Eijsink, A.M.C. (PvdA), Beertema, H.J. (PVV), Dezentjé Hamming-Bluemink, I. (VVD), Lucas, A.W. (VVD), Vacature, (CDA), Klaver, J.F. (GL), Smits, M. (SP), Elias, T.M.Ch. (VVD) en Vacature, (PvdD).